

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1882. Andra Kammaren. N:o 13.

Fredagen den 24 Februari.

Kl. $\frac{1}{2}$ 3 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 17 i denna månad.

§ 2.

Föredrogos, men blefvo å nyo bordlagda:

Stats-Utskottets Utlåtande N:o 17 och Memorial N:o 18;

Banko-Utskottets Memorial N:is 2 och 3;

Lag-Utskottets Utlåtanden N:is 14, 15 och 16 samt Memorial N:o 17; och

Andra Kammarens Andra Tillfälliga Utskotts Utlåtanden N:is 1 och 2 (i samlingen N:is 3 och 4).

§ 3.

Godkändes Konstitutions-Utskottets förslag till Riksdagens underdåniga Skrifvelser:

N:o 1, rörande af Kongl. Maj:t i nåder föreslagna och af Riksdagen antagna ändringar i rikets grundlagar; och

N:o 2, angående af Riksdagen beslutade ändringar i rikets grundlagar.

§ 4.

Herr *J. G. Granlund* erhöll, på derom anmäld begäran, ledighet från riksdagsgörömlen under 10 dagar från och med den 27 innevarande Februari.

Kammarens ledamöter åtskildes kl. $\frac{3}{4}$ 3 e. m.

In fidem
H. A. Kolmodin.

Lördagen den 25 Februari.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 18 innevarande månad.

§ 2.

Om ändringar i förordningen angående främmande trosbekännare och deras religionsöfning.

Föredrogs Lag-Utskottets Utlåtande N:o 11, i anledning af väckta motioner om ändringar i förordningen den 31 Oktober 1873 angående främmande trosbekännare och deras religionsöfning.

Uti *punkten 1* hade Utskottet yttrat sig öfver Herr *K. P. Arnolds* inom Andra Kammarne afgifna motion N:o 24, hvori föreslagits att 3 § i nämnda förordning måtte erhålla följande lydelse:

“Har medlem af svenska kyrkan omfattat främmande lära och vill för den skull ur kyrkan utträda; gifve sin afsigt tillkänna för kyrkoherden i den församling, han tillhör. Framhärdat han i sin afsigt; inställe sig, sedan minst två månader förflutit, personligen hos kyrkoherden samt anmäla sig till utträde ur kyrkan; och göra kyrkoherden derom anteckning i kyrkoboken. Ej må någon på grund af anmälan, som skett innan han fyllt aderton år, anses från svenska kyrkan skild. I främmande församling må ej heller någon före nämnda ålder upptagas;“

och att i oskiljaktigt samband härmed 1 och 14 §§ i samma förordning måtte ändras på så sätt, att ordet *kristen* utginge framför ordet *“troslära“* på förra stället och framför ordet *“trosbekännelse“* på det senare, hvadan dessa §§ skulle komma att lyda sålunda:

“1 §. Vilja bekännare af annan troslära, än den evangeliskt-lutherska, bilda särskild församling och önska de, att densamma varder af staten erkänd; göra derom hos Konungen ansökan, samt uppgifve sin trosbekännelse och församlingsordning; bifoge ock, der de svenska kyrkan tillhört, bevis om sådan anmälan för utträde derur, som i 3 § omförmäles. Finner Konungen skäl att ansökningsen bifalla; ege den församling rätt till offentlig religionsöfning.

Enahanda rätt tillkomme ock de, på grund af hittills gällande författningar, redan bildade församlingar af främmande trosbekännare.

14 §. Med de undantag och inskränkningar, som af grundlag eller eljest gällande författning föranledas, skall skiljaktighet i trosbekännelse icke medföra någon olikhet i svenska medborgares rättigheter och skyldigheter.“

Och hade Utskottet på anförda skäl hemställt, att Herr Arnoldsons förevarande motion icke måtte af Riksdagen bifallas.

I anledning af denna hemställan, mot hvilken Herr *Levin* inom Utskottet anmält reservation, anförde

Herr Arnoldson: Herr Talman! Mine Herrar! Antagande att de närvarande ledamöterna af Lag-Utskottet, hvilka deltagit i behandlingen af min motion, men icke reserverat sig mot Utskottets beslut, äro villige att meddela Kammaren möjligen behöfliga upplysningar och försvara utlåtandet, ber jag att få göra några erinringar mot det samma.

“Såsom sig visar vid närmare betraktande af motionärens förslag“, säger Utskottet, “äsyftar detta dels frihet för medlem af svenska kyrkan, som omfattat främmande lära — äfven om denna icke kan anses såsom kristen — att ur kyrkan utträda“ o. s. v., “dels ock rättslig möjlighet för bekännare af hvilken annan troslära som helst, än svenska statskyrkans, att bilda särskilda, af staten erkända församlingar“ o. s. v. Men detta “dels ock“ har jag visst icke särskildt äsyftat. Förslaget afser endast att bereda medlem af svenska kyrkan möjlighet att ur henne utträda, utan skyldighet för den utträdande att ovillkorligt sluta sig till något annat trossamfund. Jag har icke inlåtit mig på frågan, huruvida den utträdande önskar sluta sig till ett annat kristet, ett icke-kristet eller intet trossamfund; detta är för motionens syfte oväsentligt. Skulle icke-kristne vilja bilda särskild församling, kunna de det i hvarje fall icke, med mindre Konungen dertill lemnar sitt bifall, detta enligt den punkt i dissenterlagens 1:a §, deri jag *icke* föreslagit någon ändring. Motionen ser emellertid litet farligare ut genom Utskottets tillägg. Det heter ock: “så genomgripande förändringar i svensk lagstiftning och svenskt samfundsskick kan Utskottet icke tillstyrka.“

“Genom dem skulle i sjelfva verket den svenska staten komma att uppgifva sin ställning såsom *kristen* stat och den svenska evangeliskt-lutherska kyrkan sin ställning såsom *statskyrka*, såsom *folkkyrka*“. Men genom judarnes likställighet med öfriga svenska medborgare på de flesta områden i samhället har ju den svenska staten redan uppgifvit sin ställning såsom *kristen* stat. Med statskyrka menas väl en kyrka, som är privilegierad i staten. Dess egenskap af statskyrka kan naturligtvis icke vara beroende af de mindre gynnade samfundens läror.

“Men“, säger Utskottet, “för sådana omgestaltningar skulle det svenska folket säkerligen icke vara mottagligt“ — jag återkommer till detta påstående. — “I sekler har det af sin kristna tro och inom sin evangeliskt lutherska kyrka funnit sitt religiösa behof tillfredsstäldt, och den svenska staten har deraf haft frid inåt och styrka utåt“. Intet kristet folk hvarken kan eller vill undandraga sig det förädlande inflytandet af kristendomens sedeläror; och ingen påstår, att dessa läror äro alldeles främmande för vår gamla statskyrka. Men Utskot-

Om ändringar i förordningen angående främmande trosbekännare och deras religionsöfning.
(Forts.)

Om ändringar i förordningen angående främmande trosbekännare och deras religionsöfning.
(Forts.)

tet menar väl icke att religionens afarter, t. ex. djefvulsläran, som ju på sin tid så flitigt predikades i våra kyrkor, varit egnad att tillfredsställa folkets religiösa behof. Mot det förderliga inflytandet af dylika läror har folkets sunda instinkt varit ett säkert värn, såsom man finner till exempel af våra folksagor, bland andra den om Necken. Här säger prelaten till denne: förr skall denna torkade rörstaf, som jag håller i min hand, grönska och blomstra, än du kan få förlossning! Då kastade Necken från sig harpan och började sucka och gråta. Men knappast hade prelaten gått några steg från flodstranden, förrän på hans staf började framskjuta löf och blommor. Han såg deri en vink af himlen, att han borde förkunna frälsningens evangelium på annat sätt än dittills; och han återvände till flodstranden, ropande till Necken: ser du, nu grönskar och blomstrar min gamla staf som en telning i en rosegård. Så må ock hoppet blomstra i alla skapade varelsers hjertan. På detta sätt protesterar folkets sunda religiösa känsla mot dogmtron. Hvad kyrkan gjort och gör för att tillfredsställa denna känsla; derom är det icke värdt för religionsfrihetens motståndare att orda för mycket. Och hvad friden inåt beträffar, är det icke heller värdt för dem att orda för mycket om den. Jag erinrar här blott om förföljelserna mot pietisterna på 1700-talet och om början till upplösningstillståndet i våra dagar. Erkännandet af individens rätt utgör just det största företrädet hos vår tid framför flydda tider.

Lag-Utskottet talar om att den evangeliskt-lutherska kyrkan har varit anledningen till statens styrka utåt. Men med samma skäl hade det gamla romerska verldsväldet ju kunnat åberopa sig på sin hederdom, Ryssland på sin grekiskt-katolska kyrka, Frankrike på sin romerskt-katolska kyrka och Nordamerikas förenta stater på — sin religionsfrihet.

”Utskottet”, heter det vidare, ”tror icke, att det svenska folket skulle vilja midt ibland sig se af staten erkända religionssamfund, som ställt sig helt och hållet utanför inflytandet af *all* slags *kristlig* tro”. Utskottet har glömt den mosaiska kyrkan, som folket redan länge sett midt bland sig.

Vidare fortsätter Utskottet: ”med statens ändamål skulle det stå i föga öfverensstämmelse, att vissa dess medborgare skulle få sjelfvilligt lösslita sig från hvarje inverkan från den bestående folkkyrkans sida för att kanske öfvergå till fullständig religionslöshet — ställa sig utom *all* religion.” Af denna invändning vill det synas, som om Utskottet hvarken velat eller kunnat förstå den uppfattning af religionens väsende, som jag i min motion sökt göra gällande, nemligen att detta är en människohjertats inre angelägenhet, som icke kan annat än förtyligas af den der inverkan utifrån. Att religiöst inverka på en person *mot* dess egen vilja, att hindra en person *mot* dess egen vilja att öfvergå till religionslöshet — hvad i all verden vill detta säga?

Lag-Utskottets motivering afslutas med denna förklaring: ”Till hvad Utskottet nu anfört, kommer, beträffande särskildt det påyrkade borttagandet af nu gällande fordran af uppgift om det trossamfund, till hvilket den utträdande vill öfvergå, att föreskriften härom icke torde böra så förstås, att detta trossamfund måste vara något inom

staten befintligt och af staten erkändt. Föreskriften torde endast angifva, att den svenska kyrkan, som dittills under sin religiösa vård haft personen i fråga, icke — äfven om han derom uttalar sin önskan — är färdig att förr än kyrkan på sätt ske kan förvissat sig att han bekänner åtminstone någon kristlig tro, helt och hållet lösgöra honom från sig och sitt, om än i anseende till hans åsichter försvagade, religiösa inflytande.“ Nu förhåller det sig emellertid så, att Kongl. Maj:t i en resolution af den 28 November 1879 uttryckligen uppgifvit såsom ett skäl för sitt afslag på Måns Månssons begäran om utträde ur statskyrkan, att han *icke* “*uppgifvit något redan tillåtet trossamfund i riket, till hvilket han ville öfvergå*“. Och jag har omtalat detta i min motion. I sitt slutliga påstående har således Utskottet ställt sig såsom en högre auktoritet än Kongl. Maj:t.

Om ändringar i förordningen angående främmande trosbekännare och deras religionsöfning.
(Forts.)

Jag öfvergår nu till hvad som väl skulle vara det egentliga skälet mot föreliggande motion, nemligen att det svenska folket icke skulle vara mottagligt för utvidgad religionsfrihet. Om här med svenska folket menas den andligt omyndiga delen af landets befolkning — barn och vuxna, som quarstå på barnets ståndpunkt af otillräknelighet — då må Utskottet hafva rätt; eljest icke. Förslaget afser icke omyndiga eller likgiltiga, utan dem, som verkligen behöfva reformen; och dessa äro många.

En af dessa tusenden skrifver följande behjertansvärda ord, som ag ber att få för Kammaren uppläsa:

“För egen del har jag det ena året efter det andra hoppats, att någon utväg skulle varda beredd för mig och min familj att, om jag så tillåter mig säga, på hederligt sätt utträda ur statskyrkan och för mina barn att begagna statens skolor, men förgäfves. Min äldste son är nu på trettonde året och har jemte sina i läsåldern ingångna syskon åtnjutit god undervisning i hemmet, allt jemt i den förhoppningen från min sida, att åtminstone någon enskild skola, afsedd för barn tillhörande lika tänkande föräldrar, skulle inom landet komma till stånd, eller åtminstone en sådan, der ingen religionsundervisning förekomme. Då likväl dessa mina förhoppningar icke realiserats, men det af många skäl vore önskvärdt att snarast möjligt få de äldsta barnen in i någon skola, der tillfälle bereddes dem att få umgås med barn af samma ålder, står jag nu rädlös. Vore jag ej genom affärsförbindelser och annat så fastkedjad som jag är, tror jag för visso att jag följde Måns Månssons exempel och flydde landet, då detta snart sagdt synes vara vilkoret för att kunna få sina barn uppfostrade i någon annan föreställning om det, hvaraf hela dess lifsrigtning är beroende, än den, som förkunnas af en uti en själsmördande dogmatik förstenad kyrkas presterskap. Men hvad är nu att göra? Å ena sidan förbjuder mig mitt samvete att hos mina barn låta inpregla tron på satsen, om hvilka jag hyser den vissa öfvertygelse, att de icke allenast äro falska utan ock högst skadliga för ett enligt min mening sant kristligt lif. Å andra sidan skyntar jag i framtiden möjligheten af mina barns förebräelser derför att jag, då det låg i min makt, ej lät dem, om också på bekostnad af min egen individuella öfvertygelse, följa med den stora strömmen in i statskyrkans sköte och på så sätt förskaffa dem fulla medborgerliga rättigheter och en trygg väg till

Om ändringar i förordningen angående främmande trosbekännare och deras religionsöfning.
(Forts.)

statens embeten och tjänster. Tecken saknas ej häntydande på, att det torde komma att dröja länge än, innan den samvetsfrihet, som i Regeringsformen är det svenska folket lofvad, varder dess tillhörighet. Men så måste dock ske. Kunde blott en lifligare agitation åstadkommas i syfte att få våra meningsfränder mera talrikt representerade inom Riksdagen, borde väl, till omätlig välsignelse för land och folk, detta förhatliga band så småningom kunna lossas, innan den växande stormen *sliter* det sönder, då det vore att befara, det äfven andra *sammanhållande* band till svårbotlig skada komme att slitas.“

En och annan skall måhända tycka att det ligger någon öfverdrift häri, men ingen torde på giltiga skäl kunna fränkänna brefskrifvaren religiöst intresse. En mängd bref i samma syfte hafva från skilda delar af landet blifvit mig tillsända; men jag kan naturligtvis icke upptaga Kammarens tid med att meddela utdrag ur dessa bref, huru gerna jag än, om så kunnat ske, skulle velat med dem stödja min mening.

Dylika meningsyttringar må gälla hvad de kunna, jemförda med flera allmänt kända sakförhållanden, såsom tidningspressens uttalanden i frågan, för så vidt de icke alltför origtigt uttrycka den allmänna meningen; de ständigt upprepade önskningarne om utvidgad religionsfrihet i de djupa samhällslagren: i städerna hos de till kunskap och sedlighet sträfvande kroppsarbetarne i deras föreningar; på landsbygden å folkmötena; de öfver allt i landet uppväxande frireligiösa samfundet o. s. v.

Jag ber att här få begagna tillfället att rätta en missuppfattning, till hvilken åtskillige talare i denna Kammare gjort sig skyldige under debatten sistlidne Onsdags förmiddag; jag har af flere personer blifvit uppmanad att göra detta, och jag anser det för min pligt att efterkomma deras begäran. På det mycket omordade fritänkaremötet på Rydberg — det var offentligt och hvem som helst hade tillträde — uppträdde ett par positivistiske talare, som ordade något om oförenligheten af gudstro och vetenskap. Detta är sant; men det är icke sant att man på detta möte, hvars stora flertal utgjordes af allvarliga och förståndiga män och qvinnor, satte Gud eller gudsbegreppet under votering. Omröstningen gälde endast formuleringen af den del af mötets program, deri den blifvande föreningens grundval såsom teistisk bestämdes. Det falska ryktet såges hafva sitt upphof i ett origtigt eller möjligen missförstått tidningsreferat.

Härom dagen läste jag i tidningarne om ett folkmöte — jag tror det var i Herr J. E. Erikssons valkrets — som uttalade sig för en fullständig religionsfrihet. I Tisdags mottog jag från Örebro arbetareförening en skrivelse, deruti föreningens styrelse, som sade sig tala äfven å andra föreningars medlemmars vägnar, önskade framgång åt mitt förslag. Man fäster mer eller mindre eller alls ingen vikt vid sådana opinionsyttringar. Vi, som tänka olika med Utskottet, kunna icke fränkänna dem all betydelse. Kanske misstaga vi oss i detta, likasom i åtskilligt annat, som jag haft äran anförä. Men i så fall hoppas jag att de åsyftade lagutskottsmedlemmarne icke skola undandraga sig att upplysa oss om vårt misstag.

Herr Jöns Persson: Ehuru jag älskar frihet så långt som möjligt, så kan jag icke vara med om motionärens förslag att borttaga ordet kristen. Jag tror för min del att man gerna kan unna det stå kvar i lagen. Enligt mitt förmenande är det för största delen af folket i vårt land ett kärt och ljust ord, och största delen af våra hädangångne fäder har under de sista århundradena både lefvat och dött saligt på den grundvalen, och huru mycket man än äflas och strider om religionsfriheten, så kan det efter mitt förmenande likväl icke förnekas att det folk, som eger en älskad konung och en fast statskyrka, kan skatta sig vida lyckligare än andra folk, som äro i mistning deraf. Jag har härmed endast velat i korthet tillkännagifva min åsigt i frågan. För min del ber jag således att få yrka bifall till Utskottets hemställan och afslag å motionen.

Om ändringar i förordningen angående främmande trosbekännare och deras religionsöfning.
(Forts.)

Herr Hedlund: Det förefaller mig som om man sett Herr Arnoldsons motion i en annan dager, än den verkliga bör ses. Motionären sjelf har i början af sitt yttrande påpekat motionens syfte; och jag tror att, om detta syfte blir klart för denna församling, motionen möjligen kommer att annorlunda bedömas. Redan i den nuvarande dissenterlagen är den grundsats uttalad, att den som omfattat annan lära än den evangeliskt-lutherska, d. v. s. den, till hvilken statskyrkan bekänner sig, må kunna efter vissa föregående förfaranden vinna utträde ur statskyrkan. Detta är en hufvudgrundsats i den nuvarande dissenterlagen. Dermed är i lagstiftningen den viktiga grundsats erkänd, att den enskilde icke skall tvingas att tillhöra ett religionssamfund, hvars läror han icke omfattar. Men man har vid beviljandet af denna rätt till utträde ur statskyrkan fäst ett par villkor, hvilkas betydelse man vid den tid, då lagstiftningen gjordes, sannolikt icke tillräckligt klart insett. Det ena är, att den utträdande skall samtidigt uppgifva det trossamfund, hvartill han vill öfvergå, och för det andra det att detta trossamfund, som sålunda förutsättes redan finnas till, skall vara ett kristligt trossamfund. Följden blifver, att vår lag med den ena handen återtager hvad den med den andra handen gifver, nemligen för dem som icke kunna uppgifva något trossamfund, till hvilket de vilja öfvergå. Man kan ifrågasätta, huru det låter tänka sig att en enskild kan hafva åsichter, som icke äro representerade i något annat existerande kyrkligt samfund. Men det är dock en verklighet att så är, och inför denna verklighet får man ju öfverväga lagstiftningens beskaffenhet. Nu är frågan, om man skall stanna vid det hinder, som är lagdt för personer, hvilka befinna sig i denna kategori, eller om man icke skall undanrödja detta sista hinder för att göra lagen till sanning? Detta i afseende å individens rätt gent emot kyrkan. Men det är en annan fråga, som härvidlag äfven bör komma i betraktande, nemligen kyrkans rätt gent emot individen. I sådant afseende har, såsom Herrarne erinra sig, en aktad representant för den svenska kyrkan, nuvarande Bishop Grafström, i en vid 1877 års riksdag i Första Kammaren väckt motion, framhållit de svårigheter och olägenheter för svenska kyrkan, som ligga deri att hon nödgas inom sig behålla medlemmar, hvilka icke göra någon

Om ändringar i förordningen angående främmande trosbekännare och deras religionsöfning.
(Forts.)

hemlighet af att de icke tillhöra hennes bekännelse. Herr Grafström har önskat att makt lägges i svenska församlingens hand att från sig utsöndra sådana otrogna medlemmar. Men då uppstår åter den invändningen: Nå väl, jag vill afsöndra mig från statskyrkan; men säg mig hur jag skall komma lös från henne, då den lära jag omfattar icke finnes representerad i något annat existerande trossamfund? Och häraf måste närmaste följden blifva, att motionären, som han och mycket riktigt gjorde, ville utesluta det hinder, som nu förefinnes i lagstiftningen för statskyrkan, att medgifva utträde åt hvarje individ, som icke omfattar hennes lära. För den, som erinrar sig Herr Grafströms motion, torde det vara bekant, att den 1:a paragrafen i densamma står i närmaste öfverensstämmelse med Herr Arnoldsons nu föreliggande förslag. Och detta måtte väl innebära tillräckligt argument för dem, som föreställa sig att i samma förslag endast ligger otyg och hedendom och mycket annat. Herr Arnoldsons motion är, jag upprepar det, endast ett fullföljande af den grundsats, som redan finnes uttalad i den nuvarande dissenterlagen.

Här står man emellertid inför en ganska ömtålig fråga. Till en början vill jag ställa mig på statskyrkans ståndpunkt. Kan det vara för henne fördelaktigt att inom sig hysa element, som möjligen allt mer och mer kringsprida sina för statskyrkans hela religiösa lif och uppfattning främmande inflytelser? Männe det icke vore för kyrkan bättre, om dessa personer kunde ställas utanför henne? Denna nu deltaga i alla kyrkans förhandlingar, prestval m. m., med ett ord, de hafva lika stort inflytande på församlingens angelägenheter som de rättrogna i församlingen. Kan detta vara nyttigt? Herr Grafström har nekande besvarat denna fråga, och deri har han efter min åsigt rätt. Det kan icke döljas, att ju det finnes personer, som, ehuru icke vänner till statskyrkan, ja rent af motsatsen, likväl icke vilja vara med om den frihet, Herr Arnoldsons motion åsyftar. Och hvarföre? Jo, just derföre, att de anse det vara godt för sitt syfte: statskyrkans upplösning, att kyrkan får inom sig behålla detta farliga element, de icke bekännelsetrogna.

Här har talats mycket om religionslöshet; och man har framhållit såsom nödvändigt, att en person, som vill utträda ur statskyrkan, bör tillhöra något annat kristet kyrkosamfund. Ja, det är sant, kyrkan vill icke gerna lemna från sig sitt förlorade barn, så länge hon har hopp om att kunna inverka på detta barn. Deremot, om en kyrkans medlem förklarar sig vilja öfvergå till ett annat trossamfund, då är kyrkans samvete räddadt. Men jag undrar om det är fullt upprigtigt detta tal! Jag undrar om denna ömhet om de affallne är så stor, eller om statskyrkan finner dem bättre stälde i exempelvis baptisternas eller något annat "irrlärligt" trossamfunds sköte? Jag hysar mina tvifvel i detta afseende och föreställer mig, att detta argument mot Herr Arnoldsons motion icke kan vara fullt upprigtigt.

För öfrigt, då här talas så mycket om religionslöshet och otro, hvilken garanti fins det väl att ej personer, som till det yttre tillhörande statskyrkan, icke desto mindre äro i grund och botten "otrosmän", i statskyrklig mening? Hafva vi icke exempel på att inom

statskyrkans församling sjelf råder ganska mycken osäkerhet i fråga om kyrkans lärosatser? Exempel saknas icke ens från kyrkans egen lärarekrets, ja, till och med från de högsta läraregraderna, på personer, som visserligen icke med kärlek omfatta kyrkans lära, om ock de predika den från predikstolen. Det kan med talrika exempel bevisas, att det inom statskyrkans sköte finnes personer, som just stå på denna otros ståndpunkt, hvilken man nu skulle vilja motverka genom att bibehålla dem under statskyrkans inflytelse, trots att denna inflytelse visat sig ganska svag och vanmäktig.

Om ändringar i förordningen angående främmande trosbekännare och deras religionsöfning.
(Forts.)

För min del tror jag det vore skäl att en gång söka åstadkomma ärlighet och upprigtighet i våra kyrkliga förhållanden, att låta hvarje sak gälla hvad den kan, låta hvar och en stå på den sida han vill, och icke tvinga någon att tillhöra ett samfund, för hvilket hans uppfattning är främmande. Vill statskyrkan komma till denna ärlighet? Jag hoppas det, och jag är säker på att statskyrkan skall befinna sig bättre deraf än att äflas om bevarandet af detta skentillstånd af enighet och rättrogenhet, som i verkligheten icke finnes och hvarpå hon helt säkert i längden skall missräkna sig.

Herr Arnoldsons motion berör, jag upprepar det, en af de viktigaste af vår tids kulturfrågor; och ändå innebär denna motion icke annat än en utveckling af redan bestämd lag. Men visst är, att den frågan aldrig låter qväfva sig; och hon i dag också skulle räknas endast ett tiotal röster inom denna Kammare, så växer det antalet med hvarje år, och om det icke växer, om lagstiftningen icke tillåter dessa farliga element att afsöndra sig ur kyrkan, blir resultatet, att de slutligen spränga henne sönder.

Frågan är i grunden en lönefråga, sade en inom svenska kyrkan högt stående prelat till mig för några dagar sedan — hårda ord från hans mun, men han må stå för dem sjelf. Om alltför många medlemmar af svenska statskyrkan utträda, är man rädd för att dessa icke vidare skola vilja bidra till affönandet af den gamla kyrkans presterskap. Hittills åtminstone har det dock icke varit fråga om något sådant, och för min del tror jag att man länge nog skall finna sig uti att betala dessa afgifter, huru onaturliga de än äro, äfven om man utträdt från statskyrkan. Men visst är, att ju större tvång och ju flera hinder kyrkan lägger för utträddandet, desto mera motspänstig skall man blifva att betala denna skatt.

Jag skall icke längre upptaga Kammarens tid. Jag är lifligt förvissad att det för kyrkan vore rättast och klokast att stå på individens rättigheter, icke kränka dem, icke motsätta sig dessa rättigheters oafvisliga kraf och yrkar således bifall till motionen samt på samma gång återremiss af betänkandet.

Häruti förenade sig Herrar *Axell*, Friherre *Nordenskiöld*, *Levin*, *Wallenius*, *A. P. Lind*, *Melin*, *Axel Key*, *Carl Johansson* och *P. M. Larsson*.

Herr *Lyth*: Jag ber att med några ord få föra diskussionen i denna fråga tillbaka till ämnet. Jag har med förundran hört af

Om ändringar i förordningen angående främmande trosbekännare och deras religionsöfning.
(Forts.)

tvenne föregående talare skarpa ord fällas emot statskyrkan och dess bekännare; men detta hör icke till frågan, utan torde endast tjena till att ytterligare bevisa det denna statskyrka, om hvilken man så ofta hör sägas att den förföljer olika tänkande, snarare kan sägas vara den som i våra dagar förföljes.

Efter dessa inledande ord ber jag få öfvergå till ämnet och får då förklara, att enligt min åsigt är här icke fråga att besluta om en kyrklig utan om en rent civil lag. Det är staten och dess förhållande till religionen och icke kyrkan och dess dogmer, som frågan nu gäller: frågan är nemligen om staten fortfarande vill vara en *religiös* stat eller ej. Frihet i religion och religiös bekännelse, inom de gränser, som af sedlighet och gällande lag bestämmas, derom vill jag gerna vara med, men frihet från religion och frihet från religiös bekännelse är något som jag deremot på inga villkor kan gilla. Det är icke såsom statskyrkans tjänare jag uttalar denna åsigt, utan såsom medborgare och ledamot af denna Kammare.

Frågar man nu hvad Herr Arnoldsons föreliggande motioner i sjelfva verket innebära, så torde härtill rätteligen böra svaras: att han med sina förslag afser, att svenska staten skall hos sina medlemmar och sina embetsmän legalisera religionslöshet och sålunda förklara sig sjelf såsom en stat utan religion, ty då motionären vill, att en person bör ha rätt att utträda ur statskyrkan utan att behöfva uppgifva sig tillhöra annat erkänt religionssamfund, eller då han föreslår, att en embetsman i vårt land, som erhållit sin tjänst som medlem af statskyrkan, bör få rätt att utgå ur denna kyrka utan skyldighet att sluta sig till annat religionssamfund — så är ju detta en framställning derom, att svenska staten skall förklara sig nöjd med eller legalisera religionslöshet ej blott hos sina medlemmar, utan äfven hos sina embetsmän. Men det är farligt lika väl för staten som för den enskilde att vara utan religion. Historien visar oss, att religionslöshet hos invånarne i ett rike utgör början till detta rikets undergång. — Den ärade motionären yttrade, för en stund sedan, om jag eljest förstod honom rätt, att likasom de hedniska folken, till exempel romarena, yfdes öfver sin religion, ehuru den var falsk; — så sker det ännu i våra dagar. — Men jag ber att härvid få erinra honom att just så länge, som romarena trodde på sin, låt vara bristfälliga religion — så länge var staten stark och blomstrande, men då religionen började att mera allmänt missaktas, då gick staten allt mer sin undergång till mötes. Och på samma sätt går det äfven i våra dagar, ty samma orsaker medföra alltjemt samma verkningar. Den ärade motionären yttrade vidare, att orsaken till upplösningstillståndet i våra dagar ligger i kyrkans svaghet; men för min del tror jag snarare att det beror derpå, att så många nu för tiden ringakta all religion.

Men om ock detta är en sorglig sanning, som kan komma att medföra stora vådor för vårt fosterland, så tror jag dock icke att svenska folket, åtminstone icke dess stora flertal, ännu önskar att Sverige skall blifva ett religionslöst land, och är det hufvudsakligen af detta

skäl, som jag ber att få yrka afslag å motionen och bifall till Utskottets betänkande.

Herrar *J. E. Johansson* i Forneby, *Hellgrén*, *Sv. Håkanson*, *af Trolle*, *Sandberg*, *Otterborg*, *Magni*, *Eliasson*, *J. Andersson* i Knarre-
vik, *Marcuson* och *A. Svensson* i Bossgården instämde med Herr
Lyth.

*Om ändrin-
gar i förord-
ningen angä-
ende främ-
mande tros-
bekännare
och deras
religions-
öfning.
(Forts.)*

Herr Magnusson: I en sådan fråga som denna, hvilken snart sagdt berör svenska folket i dess helhet, kan det icke ligga utom någon representants befogenhet att uttala sin åsigt; jag tror till och med att det nästan är hans skyldighet.

Vid behandlingen af en sådan fråga som denna är det lämpligt att taga något ingångspråk. Intet sådant torde här passa bättre än den gamla litanians ord, och då får jag för min del bekänna: "för motionärens åsigt bevara oss milde Herre Gud". Jag respekterar motionärens åsigt, men jag vill icke följa hans stråt — det är mig omöjligt — ty om vi följde den, så fruktar jag, att vi finge se be-
sannadt det gamla ordspråket: när satan söndrar sig mot sig sjelf, så falla hus på hus. Om den ene medborgaren söndrar sig emot den andre, huru skall det då gå med Svea land?

Jag instämmer i allmänhet icke med den värde representanten Herr Grefve Sparre, men jag instämmer fullkomligt i hvad han sade i Onsdags: hafva vi icke frihet att tänka och tala hvad vi vilja! Men friheten måste vara begränsad af lagen, såvidt vi skola lefva ett verk-
ligen sedligt och medborgerligt lif; detta gäller ej mindre i religiöst hänseende än i borgerligt; i motsatt fall går staten sin upplösning till mötes.

Jag har ej vidare att yttra i frågan, utan slutar med att uttala den förhoppning, att Utskottets hemställan om afslag å motionen måtte vinna Kammarens bifall.

Herr Gustaf Jonsson: Då jag förgäfves lyssnat för att höra att någon af Utskottets ledamöter skulle begärt ordet för att bemöta de anföranden, som hållits af motionären och talaren på göteborgsbänken; och särskildt då jag väntat att efter den mängd ledamöter af Kammaren, som instämde med talaren från Göteborg, någon af Utskottets ledamöter skulle hafva uppträdt till försvar för Utskottet, har jag begärt ordet för att uttala min mening.

Jag för min del får förklara, att jag icke kan vara med om ett sådant förslag som motionärens. Hvar och en vet, och det är sagdt för lång tid tillbaka, att religionsfriheten är en mycket stor idé; men att utsträcka den ända derhän motionären yrkat, tror jag skulle medföra allt annat än lyckliga följder. Motionären har uttalat den åsigt-
ten, att kristen tro och bekännelse icke vidare skulle erfordras för att vara svensk medborgare eller svenska statens embetsmän. Men utstryker man det lagbudet från vår lagstiftning och legaliserar en obegränsad religionsfrihet, så kan man befara att såväl antikrist som den mörka hedendomen kunna blifva tolererade inom svenska staten; det vore

Om ändringar i förordningen angående främmande trosbekännare och deras religionsöfning.
(Forts.)

ett förhållande, åtminstone för mig, högst bedröfligt att tänka mig, att våra efterkommande skulle komma i den olyckliga ställning att se sig omgifna af individer, som icke vilja erkänna den kristna religionen såsom grundval för all samhällsordning, en grundval, på hvilken likväl det svenska samhället under århundraden hvilat, på hvilken det såsom kristligt samfund utvecklats sig själf, sin kultur och sina lagar. Pröfva vi saken mera allvarligt, från sant religiös synpunkt, så tror jag att vi skola finna, att vi icke böra gå tillväga på detta lättsinniga sätt motionären föreslagit; låtom oss, mine Herrar, hellre se till att ingen tager ifrån oss det goda, vi nu hafva; "behåll det du hafver, att ingen må taga din krona", ty när en gång virrvarret, som nu redan synes betänkligt, riktigt bryter löst, skall man nog finna att det kan vara godt att hafva den evangeliskt-lutherska kyrkan att sluta sig till; vi skola nog då inse, att att vi henne förutan icke kunna styra oss själfva. Vi hafva historiens minne, huru våra förfäder under förgångna tider varit slafvar under en annan förherrska kristen kyrka; och vi kunna komma derhän ännu en gång, om vi missvärda eller förkasta det kyrkans nådemedel vi nu hafva. Låtom oss icke förhastat oss! Evangeliskt-lutherska kyrkan har en stor mission; och den missionen är ännu icke slutad; vår kyrka skall nog, hädaneftersom hittills, ej tröttnas vid sitt värf, utan med kärleksfullt nit kalla dem tillbaka till den rätta vägen, som äro stadda på villovägar.

Jag har härmed endast velat uttala, att jag känner mig berörd af detta ämne; jag kan eller vill icke lösgöra mig från det trohetslöfte, jag gifvit den evangeliskt-lutherska kyrkan, och jag tror att många med mig befinna sig i samma ställning i hela vårt land och ser söndringen såsom ett förderf.

På grund af hvad jag anfört kan jag sålunda icke göra annat än yrka bifall till Lag-Utskottets hemställan om afslag å motionen.

Med Herr G. Jonsson instämde Herrar *Sven Andersson* i Plöninge, *C. I. Bengtsson*, *J. P. Nilsson* i Kägglå, *Carl Persson*, *P. Nilsson* i Råby, *J. Andersson* i Baltorp, *A. Svensson* i Lösen och *Fr. G. Jansson*.

Herr Jöns Rundbäck: Ingen har liffigare än jag kunnat känna rysning för hierarkismens öfvermod, för den religiösa fanatismen och dess förvillelser eller häpnad för alla de missbruk, som begåtts i religionens namn, alla de skändligheter, för hvilka den fått tjena till täckmantel, för alla de tårar, allt det blod, som utgjutits, för alla de lidanden, som menniskor under olika tidevarf fått utstå för sin bekännelse. Men jag vågar dock påstå, att allt detta får man tillskrifva icke religionen, utan menniskornas själfviska natur. Vår religion — jag menar naturligtvis den kristna — predikar nemligen icke sådana läror som våld, veld, blod och örlog, utan tvärtom fördragsamhet. Då motionären sålunda i ingressen till sin motion säger, att fördragsamheten är en frukt af den stigande odlingen, så är detta icke sant. Fördragsamheten, likasom den allmänna kärleken och alla andra ädla dygder, leder sitt ursprung från och utgör kärnpunkten i kristna religionen och återspeglas i dess läror i sin renaste glans. Läs Nya

Testamentet, det lärer: Slår dig någon å ena kinden, vänd ock den andra till. Nödgar dig någon en mil, gick två med honom. Bryter dig någon emot, förlåt honom icke blott sju gånger, utan sjuttiosju eller så ofta han gör dig något förnär o. s. v. Är icke detta fördragsamhet? När predikades väl i världen en strängare fördragsamhet? Eller kan någon visa mig ett enda blad, ett enda ord i Nya Testamentet, som predikar ofördragsamhet? Allt hvad som i världen förekommit i fråga om ofördragsamhet med hvad dit hör, härleder sig icke af, utan strider emot kristna religionens sanna, verkliga lära. Och nu vill man, att vi skola öfvergifva denna kristna lära för något, som vi icke ens få veta hvad det är! Man vill här sätta under voting, om vi skola kallas kristna eller icke kristna; man vill vi skola underkänna de upphöjdaste grundsatser, den skönaste lära, som ännu blifvit meddelad stofkets barn, mot att antaga, icke något visst, sant eller upphöjdt, utan något obestämdt, tvifvelaktigt, okonstrueradt, som man kallar, och det med rätta, "främmande lära". Vi få icke ens veta om det är en ny eller gammal lära. Kan hända är det Buddhaismen, kanhända Fetischdyrkan, Muhamedanismen eller Odenskulten man vill ha igen, eller den nyaste läran — som hänryckt några fantaster, troligen för den är dum, oförskämnd och ny — nemligen positivismen? Som sagdt, man vet icke hvilken lära som menas, men att det icke är fråga om någon kristen trosbekännelse, det visar sig tydligt deraf, att det är just ordet "kristen", som man vill hafva bort. Kan hända menar man med främmande lära bekännelsefrihet från alla lära? Kunnat vi då undvara all religion? Mine Herrar, känner väl historien något enda folk, som varit utan all religion? Har icke hvart folkslag i världen från första stunden af sin tillvaro erkänt en högre makt? Visserligen finnes ett enda folkslag, hos hvilket man icke tyckt sig kunna spåra den ringaste ansats till något sådant, och detta är Australiens urinvånare. Men dessa stå också på mensklighetens allra lägsta trappsteg. Är det då dit man vill, att vi skola komma? Och skulle detta kunna kallas framåtskridande? Bort det.

Mine Herrar! Hur ofantligt mycket har icke menskligheten att tacka kristendomen för? Hvilken lära har kunnat och kan så förädla och höja icke blott den enskilda menniskan utan hela nationen och hvar hade menskligheten stått utan den? Aldrig skall heller dess betydelse kunna utplånas ur historien, så länge en mensklighetens historia finnes. Väl kan det ärofulla namnet kristen af någon förnekas, men aldrig skall dess betydelse, dess storhet af menskligheten underkännas, helst jag är viss om att det skall allt framgent, alltmera förklarar och af allt flera folkslag, som ännu äro främmande för detsamma, omfattas med glädje och fromma. Man säger, att en förnuftstro skall aflösa kristendomen och vara en fulländning af denna. Nåväl, blir den en fulländning af denna, så blir den ock kristlig och måste så blifva, ty i kristendomen har förnuftet uppgått i sitt rätta, sanna ljus.

Man talar om förnuftreligion och filosofiska system, hvilka skola göra kristendomen öfverflödig — nåväl, mine Herrar! Hvem har uppställt bättre och mera lysande filosofiska system, hvem har grundlagt filosofien, om icke de vise, de bildade gamle grekerna! men huru

Om ändringar i förordningen angående främmande trosbekännare och deras religionsöfning.
(Forts.)

Om ändringar i förordningen angående främmande trosbekännare och deras religionsöfning.
(Forts.)

skarpt de tänkte, huru djupt de spekulerade, aldrig hade de hunnit till den höjd af vetande, aldrig till den sanna uppfattning af det högsta, hvartill menskligheten bör komma, nemligen om det högsta väsendet, som tåltmakaren, apostelen Paulus, hvilken på sjelfva Athens torg förkunnade visare läror, än någonsin i deras akademier uttalats. Grekerna voro, som vi känna, mång- eller afgudadyrkare, och hvarje naturkraft, som de förnummo, idealiserade de i en Gud; men ej nog dermed, eftersom de dels icke kunde idealisera alla naturens under, och dels derföre att de ansågo sig kunna hafva fördel af att göra sig förbundne främmande folks gudar, hade de i sjelfva Athen upprest ett altare med påskrift till den okändes ära. Det var framför detta altare som apostelen Paulus — förfärad öfver de visa grekernas afgudadyrkan — upplät sin mun och talade till den athenska befolkningen ord om den okände guden, och det på ett sätt, som ingen af stadens vise förut gjort.

Jag skall nu tillåta mig att meddela Kammaren några upplysningar om, huru det i sjelfva verket går till i de länder, som äro konfessionslösa. I det afseendet ber jag att få åberopa exemplet af Tyskland; der finnas samlade lutheraner och reformerta, katoliker och judar, och de hafva verkligen lyckats få det derhän, att der finnas åtskilliga skolor, som äro helt och hållet konfessionslösa och från hvilka all religionsundervisning är bannlyst. Det har der gått så långt, att en historisk läsebok, som i öfrigt var synnerligen förtjenstfull, förbjöds derföre, att uti den förekom ett stycke af Schillers skildring af trettioåriga kriget. Man ville nemligen icke låta barnen läsa om, att Gustaf Adolf göt sitt blod för den lutherska läran. Och vidare, då man icke har någon Gud, så kan man naturligtvis icke heller hafva någon bön, då ju ingen finnes, till hvilken man kan vända sig i bönen. Då det emellertid befans alltför torrt att låta barnen mötas hvarje morgon utan att inleda sina arbeten med någon slags andaktsöfning, så har man varit betänkt på att låta barnen uppstämma en hymn till "den store verldsanden".

Sålunda hafva de upptagit Amerikas urinvånares Guds-idé. Viljen I ock göra detsamma? Vi hörde nyss anföras ett exempel på en person, som icke ville låta sina barn gå i någon af våra skolor, emedan der inlärdes sådana religiösa åsigtter, som han icke kunde gilla. Men om nu särskilda skolor skulle inrättas för de olika bekännelserna, och jemväl för dem som ingen tro eller bekännelse hafva, hvad blefve då följden? Jo, att om hvarje barn eller dess föräldrar hade sin särskilda religion, så skulle för hvarje sådant inrättas en särskild skola. För att förekomma detta tillåter dock förslagstillstäl-laren att barn ej få utträda ur kyrkans sköte förrän de fyllt 18 år. Nåväl, men hur går det då med deras religionsfrihet? Kommer icke, om motionärens förslag skulle bifallas, den der fadern, som ej gillar vår kyrkas läror, men måste tåla att hans barn ändå deri undervisas, uti samma svåra belägenhet som förut? Åhnej, säger troligen motionären. Vi skola ingen kristen lära hafva. Vi skola utplåna till och med namnet på den. Men hvarföre då en kristen kyrka, från hvilken man ej skall få utgå förrän man fyllt 18 år? Skola då alla

de heliga löften, som vi hafva aflagt, som dessa barn aflägga vid sin första nattvardsgång, genast svikas? I sanning en främmande religion. Men en bekännelse, som börjas med en förnekelse, måste sluta med en lögn, och en sådan bekännelse bör ej få namn, heder och värdighet af religion.

Motionären säger i början af sin motion, att religionen är en hjertats sak. Men efter mitt förmenande har han betraktat religionen från blott en enda synpunkt, nemligen ur känslans. Religionen är dock någonting i och för sig sjelf bestående, något sjelfständigt, som är oberoende af hjertats rörelser och förnimmelser. Den ena människan kan känna den mera djupt och innerligt, den andra åter kan vara för religionen alldeles indifferent. Som sagdt religionen är dock någonting sjelfständigt, som har icke blott med hjertat, utan äfven med förnuftet att skaffa. Derföre hänvisade också Paulus grekerna — för hvilka han ej kunde predika om profetiorna eller om försoningsläran i Kristo, åtminstone ej till en början, emedan de icke kände dessa läror och som derföre voro för dem, som det heter, en galenskap — till Guds uppenbarelse i skapelsen och försynen, för att med tillhjälp af deras egna idéer kunna inför dem ådagalägga, att det fans blott en enda Gud, i hvilken vi lefva, röras och hafva varelse. Man finner alltså, att Paulus gagnade sig af förnuftet och gick förnuftigt till väga, och att religionen också är en förnuftssak på samma gång som en känslans och trons sak.

Nu säger man, att om man icke är för motionärens förslag, så visar det att man icke är någon vän af en fri kyrka i en fri stat. Men hvad är det då för en bekännelse man vill omfatta? Jag vet det icke; men så mycket finner jag, att *icke* är det den kristna religionen. Nåväl, vill någon icke vidare bekänna den, så låt bli, detta är ju fria åsigt. Låt oss emellertid få vidblifva den gamla, goda, bepröfvade läran — finner någon sig icke deruti och är han icke nöjd med att stå ensam utan vill göra proselyter, nåväl, inte lärar en sådan apostel, som hunnit öfver och framför kristna religionens ståndpunkt, uti ädel uppoffring och fromt nit vilja stå de kristna apostlarna efter, hvad är för honom en resa till Amerika, den är i alla hänseenden säkrare och beqvämare än t. ex. Pauli resa till Rom; men då en kristen vågade så mycket, att han till och med gick en säker död till mötes, hvad kan icke då förväntas af våra dagars sanningssökare?

Vi hafva här hört anföras exempel på de läror, som positivismen bjuder oss att antaga, och man har påstått, att den som icke ville gilla dem, icke heller skulle vara frisinnad. Men hvad bjuda väl oss dessa läror? Jo, att taga bort Gud och i dess ställe erkänna den så kallade "stormänniskan". Finnes någon Gud, så ligger Han uppe i molnen och soffer, säger denna läras anhängare, och du har sålunda ingenting med honom att skaffa. Nej, lita då hellre på sjelfva "fan". Bäst är dock, menar man, att lita på sig sjelf, ty man vill ej veta af någon Cæsar, vare sig i himmelen eller underjorden. Icke heller vill man veta af något samvete, och om dess röst ändå förnim-

Om ändringar i förordningen angående främmande trosbekännare och deras religionsöfning.
(Forts.)

Om ändringar i förordningen angående främmande trosbekännare och deras religionsöfning.
(Forts.)

mes, så skall man akta och anse dess sargande, såsom då en hund biter och sliter i en sten.

Ja, mine Herrar, sådana läror är det man bjuder oss i stället för Kristi lära, sådana äro de läror, om hvilka man säger, att, om vi icke antaga dem, vi icke äro frisinnade! Nu säger emellertid en af den nyare tidens störste män och djupsinnigaste tänkare, nemligen John Stuart Mill — en person som är erkänd för att vara en af de mest upphöjda och mest frisinnade menniskor — i sin afhandling "om friheten", att positivismens läror äro de *mest ofördragsamma* han lärt känna. Ett sådant språk talar han! Jag förmodar att litet hvar af Herrarne tagit någon kännedom om denna religionslära, och det torde derföre vara bekant, hurusom, enligt densamma, ett par, tre personer, hvilka äro bosatta i Paris och som anse sig tio gånger mera ofelbare än påfven i Rom, stå i spetsen för det positivistiska samfundet, och att hvad desse säga ovilkorligt måste åtlydas af samfundets öfrige medlemmar. Är detta frihet? Är det icke snarare det största tyranni? Och likväl anses man icke göra sig förtjent af att kallas frisinnad, om man icke underkastar sig slika befängda läror. Hvad slutligen beträffar den af motionären omtalade Måns Månssons trosbekännelse, så torde Herrarne väl hafva observerat, att denna i sanning vackra och innehållsrika bekännelse: "*Du skall älska Gud öfver all ting och din nästa såsom dig sjelf*" icke är författad eller upptänkt af Måns Månsson, utan af kristna religionens stiftare, hvilken sjelf förklarade att detta budet var det yppersta i lagen, och han fullgjorde det också fullkomligare, än någon annan gjort. Månne det skall vara härföre vi skola utplåna hans namn? Bort det.

I denna högvigtiga fråga vore ännu mycket att tillägga, men jag vill sluta nu med att anhålla om bifall till Utskottets afstyrkande förslag.

Herr Wieselgren: Jag vet icke, om det icke fordrades jettekrafter för att mäktat försätta Kammaren tillbaka till den punkt, hvilken oss anvisats af föreliggande fråga. För mig åtminstone synes det, som om diskussionen skenat bort från den, än åt ett håll, än åt ett annat, och icke har jag klart för mig hvar vi nu egentligen befinna oss! Men kan det vara lämpligt att så drifva diskussionen ut i det fria, att man slutligen icke vet hvad man diskuterar om? För min del vill jag taga mig till vara för att i detta afseende följa vissa föregående talares exempel; jag vill försöka "låta detta vara detta".

Till en början vill jag då adressera några ord till min gamle vän der] borta på kalmarbänken. Jag ber få säga honom, att om än jag icke anser hans anförande egentligen vara af ämnet betingadt, så gingo dock de varmhjertade ord han i anledning af det föreliggande förslaget uttalade till mitt och jag tror äfven mången annans hjerta, jag tackar honom för dem och är viss att de skola vinna genklang i hela landet. Men om jag än är glad öfver halten af detta hans anförande, måste jag dock bekänna, att det slut, till hvilket han kom, om det kan jag icke vara med.

Redan för fem år sedan vara denna fråga, såsom en talare redan

antydtd, föremål för diskussion i denna Kammare. Jag hade då deltagit i frågans behandling inom Lag-Utskottet och hade måst anteckna mig såsom reservant emot det betänkande, i hvilket Utskottet tillstyrkte Riksdagen att afslå ifrågavarande förslag, då framlagdt af numera Ordensbiskopen D:r Grafström. Jag har sedan dess icke ändrat mening; nu liksom då kan jag icke annat än anse för kyrkan förmånligt, om hon äfven i det af motionären påpekade afseende kunde vinna *sanning*. Ty, mine Herrar, om vi tro att kyrkan är byggd på sanningens grundval, så må väl såsom ett osvikligt korollarium deraf följa, att hon äfven i de minsta detaljer bör eftersträffa sanningen. Och hvad är det nu fråga om? Ingenting annat än sanning i en viss detalj! Skola svenska staten, svenska statskyrkan erkänna ett redan befintligt faktiskt förhållande, eller skola de det icke? Detta är den enkla frågan, ingenting mera och ingenting mindre.

Om de nu *icke* göra det, om de *icke* vilja erkänna, att inom svenska statskyrkan ett så eller så stort — för mig visserligen obekant — antal medlemmar upphört att bekänna sig till och tillhöra henne — om de nu vägra att erkänna detta förhållande, hvad utträta de dermed? Ingenting. Förhållandet består, det blir precis lika faktiskt som förut. Och hvarken torde sanning eller kristendom något vinna derpå, att staten och kyrkan göra sig blinda för ett förhållande, hvares verklighet de dock icke kunna förneka.

Är nu emellertid detta, i förslaget åsyftade *erkännande af ett faktum* af beskaffenhet att, såsom här uttalats, vår kristna tro dermed skulle sättas på spel, vår svenska kyrka kullkastas? För min del kan jag icke förstå detta jettehopp i slutledning, och lika litet kan jag medgifva dess befogenhet. De faktiska förhållandena torde hvarken för staten eller kyrkan blifva vare sig bättre eller sämre än de förut voro; man gör sig icke längre blind för en sanning — det är alltihop.

Jo, säger man, så länge vi icke erkänna andra trossamfund än dem, som äro kristna, är dock *principen* bevarad — den nemligen, att en kristen stat, en kristen kyrka icke får erkänna andra samfund än dem, som äro byggda på grundvalen af den gemensamma kristliga tron. Sanningen af detta påstående måste jag också bestrida. Svenska staten och således äfven den svenska kyrkan hafva redan lång tid såsom trossamfund erkänt de mosaiska trosbekännarne; vi hafva bland oss ett stort antal aktade och oförvitliga medlemmar af denna bekännelse, hvilken det ju icke faller oss in att förneka vårt erkännande, ehuru den icke är kristen. Principen är således icke bevarad, icke ens qualitativt. Ty det måste väl vara en större skilnad mellan vår kyrka och en trosbekännelse, som anser vår religionsstiftare såsom en villoande, hvilken mildast sagdt, bedragit sig sjelf, än mellan henne och andra religionsamfund, hvilka hylla i honom en mycket stor man, en mönstermänniska, om de också icke vilja med oss erkänna att han var sann Gud. Principen, säger jag, är således redan uppgifven; och för min del kan jag icke tro att äfven, om man skulle utsträcka erkännandet något längre, derpå något vore att förlora.

Jo, säger man, det är ju möjligt att, såsom här redan blifvit

Om ändringar i förordningen angående främmande trosbekännare och deras religionsöfning.
(Forts.)

Om ändringar i förordningen angående främmande trosbekännare och deras religionsöfning.
(Forts.)

antyd, ett så stort antal af svenska statskyrkans trosbekännare skulle begagna sig af tillåtelsen att för öfvergång till icke kristna trossamfund ur henne utträda, att hon derigenom skulle varda rent af raserad. Ja, mine Herrar, om svenska statskyrkan stode på så lös botten, så vore jag den förste att säga: låt henne då falla, hon är då icke annat än en kolossal lögn. Men jag tror icke att så är förhållandet; hon är icke byggd på så lös sand, att hon skulle falla för en förändring af 1 § i dissenterlagen! Dessa farhågor sakna grund och man bedrager med dem hvarken vår kristna tro eller vår svenska kyrka.

Man har med mycken emphasis utropat: "hafva vi icke redan all frihet"? Man har återropat och instämt med en talare från ett föregående plenum, hvilken frågade, om vi icke hafva "*allt hvad vi kunna önska*". Jo, så är det; *vi* hafva all önskelig frihet, men, mine Herrar, låtom oss försöka att se saken litet mindre självviskt, låtom oss tänka ett ögonblick på *dem*, som känna sig *icke* hafva samma frihet som *vi*, nemligen dessa andra, för hvilka motionären gjort sig till organ. *Vi* hafva frihet att nämna oss med det namn, hvilket af vår tro betingas; men dessa andra hafva det icke, och därför är det de nu af oss fordra samma frihet, som vi ega och säkerligen icke för något pris skulle vilja mista. Ega de då icke skäl för sin begäran? För min del åtminstone har jag ingen svårighet att fatta, hurusom det för hvarje sanningsälskande hjerta, för hvarje ärlig karakter måste kännas såsom ett svårt tvång att stå under en rubrik, hvilken han känner vara oriktig. De, som bekänna sig till en icke-kristen tro, måste ju finna sig plågsamt berörda af att officiellt benämnas och räknas som kristna; de veta att denna officiella utsaga är en lögn, de äro medvetna om att, långt ifrån att vara det de nämnas, de begära i sanningens namn att få utgå ifrån oss — men de få det icke. Finnes då icke för dem ett tvång, som de med skäl klaga öfver och från hvilket de ock med fog kunna begära att blifva befriade?

Jag torde emellertid här icke behöfva ingå i någon vidlyftigare framställning af den synpunkt, från hvilken jag hufvudsakligen måste se frågan, utan ber att i detta afseende få hänvisa till förhandlingarne vid 1877 års riksdag. Men jag vill be en hvar bland dem, hvilka, upptända af en glädjande ifver och en varm känsla för bevarandet af vår gemensamma kristna tro, känt sig uppkallade att med en så kraftig nitälskan bekämpa motionen — jag ber dem att de ändå ville i allt lugn närmare betänka hvad den innebär; och der de så göra, tror jag att de skola gifva mig rätt, då jag säger, att *så* som de fattat frågan, bör hon icke fattas, ty då förstå de henne *icke* rätt.

Herr Talman! Medan jag ännu har ordet, ber jag att få bemöta ett yttrande, som sistlidne Onsdag under behandlingen af min motion rörande ändring af 1868 års Kongl. förordning faldes i Medkam-maren — ett forum, der jag icke eger talan. Jag afser icke härmed *det* yttrande, med hvilket en högt aktad man troligen åsyftade att sprida ett visst löje i någon mån öfver mig, men i viss grad äfven öfver mina valmän, det nemligen, som i min motion såg en sträfvan att tillgodose dessas kraf på en nitisk representant. Hvarken för

deras eller för min egel del anser jag i detta afseende något försvar nödigt. Deremot rigtade vid samma tillfälle en annan talare emot mig några ord, som, uttalade af en man i *hans* ställning, kräfva be-
 mötande, de månde nu vara befogade eller icke. Tidningarne med-
 dela, att han förklarar svenska kyrkan hotas af en liten skara, "som i
 toleransens namn arbetade på hennes upplösning." Då den ärade tala-
 ren främst emot motionären i då förevarande fråga måste anses hafva
 rigtat dessa hårda ord, torde jag också vara främst berättigad att mot
 dem liksom mot den uppfattning, af hvilken de förestafvats, få inlägga
 en allvarsam gensaga. Om jag än, i fråga om hvad som för vår
 svenska kyrka är godt och gagnande, icke har samma åskådning,
 samma meningar, som den ärade talaren, så torde dock detta för-
 hållande icke motivera en sådan anklagelse, som den af honom fram-
 ställda. Jag tror mig tvärtom ärligt kunna säga, att jag älskar den
 svenska kyrkan lika mycket som han, och att jag *icke* arbetar
 på hennes upplösning; men jag anser mig hvarken berättigad eller
 förpligtad att bevisa detta genom att instämma i åsigter, som strida
 mot min bästa öfvertygelse, äfven om de uttalas af en person, stäld
 på så hög plats inom kyrkan, som den ärade talaren. Och särskildt
 tillåter jag mig, under förutsättning att han i min uppfattning af
 1868 års Kongl. förordning ser ett bevis på sanningen af sitt yt-
 rande, till honom rigta den frågan, huruvida *den* tolerans, som, ehuru
 hon anser 1868 års förordning vara för kyrkan nödvändig, *dock under-
 låter att tillämpa densamma* — i talarens egen stiftstad uppträda ju
 oupphörligt år efter år predikanter med föredrag, "åsyftande kyrklig
 söndring" — verkligen kan vara för kyrkan gagneligare än *den*, som
 anser förordningen onödig och skadlig och därför föreslår dess än-
 drande?

Herr Talman! Jag återvänder till nu föreliggande fråga och för-
 enar mig i det yrkande, som af en talare här bredvid framställts. Om
 jag rätt uppfattade det, gick det ut på återremiss.

Herrar *Ola Andersson* i Burlöf, *Joh. Jönsson*, *A. F. Petersson* i
 Sibbarp, *Olof Andersson* i Lyckorna, *Dahn*, *Assarsson*, *Bokström*,
Farup, *Svensén*, *Angel* och *Peter Andersson* förenade sig uti Herr
 Wieselgrens anförande.

Herr Borg: Herr Talman! Hade hvad Herr Wieselgren anförde
 förekommit, innan jag anmälde mig för att yttra mig i denna fråga,
 skulle jag icke hafva uppträdt. Nu ber jag att i hufvudsak få in-
 stämma med honom. Jag må dock, då jag fått ordet, tillåta mig säga
 några ord angående statskyrkan.

Jag undrar alldeles icke öfver den ovanliga rörelse, som förmärkts
 hos många af denna Kammares ledamöter vid detta tillfälle, enär de
 påtagligen upptattat de föreslagna förändringarne i den ifrågavarande
 lagen så, som skulle de innebära en hotelse, icke blott mot den svenska
 statskyrkan, utan äfven mot den kristna läran, för så vidt den repre-
 senteras af den svenska statskyrkan.

I fall en sådan hotelse hade legat i det af Herr Arnoldson fram-

*Om ändrin-
 gar i föro rd-
 ningen angå-
 ende främ-
 mande tros-
 bekännare
 och deras
 religions-
 öfning.
 (Forts.)*

Om ändringar i förordningen angående främmande trosbekännare och deras religionsöfning.
(Forts.)

ställda förslaget, skulle jag för min del icke kunnat understödja det, men nu vill jag hafva sagdt, att den svenska statskyrkan är så långt ifrån att vara en exklusivt kristlig kyrka, att den i många afseenden är något helt annat. Den innefattar nemligen så många element af icke kristlig art, att man icke kan kalla den en kristlig statskyrka. Vi må här märka, att begreppet statskyrka är inom kyrkan själf nära nog upphäfdt. Herrarne hafva kanske observerat, att då en prest nyligen öfvergick från vår evangeliskt-lutherska till katolska läran, anförde han, bland skälen härför, att den svenska statskyrkan har icke mindre än fem olika partier, hvilka alla förklara sig vara den rena, svenska evangeliskt-lutherska kyrkan, och att inom själfva Lunds domkapitel finnes icke mindre än tre genom tal och skrifter olika fraktioner, hvilka hvar på sitt sätt uppfattade statskyrkans läror. Dessutom hafva vi valdenströmianismen, schartauismen, för att icke tala om flera andra olika rigtningar inom statskyrkan. Nu frågas, hvilke af alla dessa är den rena evangeliskt-lutherska läran, som statskyrkan bekänner? Men icke nog härmed. Det finnes äfven andra delar inom det religiösa lifvet, hvilka räknas till statskyrkan, men om hvilken man kan fråga, huruvida de verkligen tillhöra en kristen kyrka. Jag nämner här bland filosofiska system det boströmska, som utöfvar stort inflytande vid våra universitet, och i hvilket största delen af våra studenter och embetsmän uppfostras, äfvensom positivismen, åtskilliga andra att förtiga. Alla dessa olika rigtningar förefinnas inom svenska statskyrkan, men när så är fallet, när svenska statskyrkan i detta ögonblick står på den punkten, att den i sig innefattar de mest olikartade element, finner jag det ganska märkvärdigt, om man å andra sidan icke vill tillåta att ur densamma utträda sådana personer, hvilka uttryckligen förklarar, att de icke dela dess åsigt. Det synes mig — och detta är af Herr Wieselgren närmare utveckladt — att på detta sätt skapar man ytterligare indifferentister och skrymtare.

Huru det än må gå med den svenska statskyrkan, sådan den nu är beskaffad, må jag emellertid uttala den åsigten, att denna kyrkas högsta uppgift är, enligt mitt förmenande, en reformerande uppgift, nemligen att inom sig insläppa den fria forskningen. Sådan är åtminstone protestantismens princip, men denna har man icke velat tillämpa, icke ens i en så vigtig detalj, som den här föreslagna lagförändringen innebär. För min del tror jag emellertid att man endast derigenom skulle befria kyrkan och staten från stora olägenheter, och det enskilda samvetet från att tyranniseras på ett eller annat sätt. En och annan hyser visserligen farhågor, att med detsamma svenska statskyrkan upphörde, skulle äfven kristendomen och det kristliga lifvet försvinna; jag har en motsatt öfvertygelse. Liksom jag icke tror, att kyrkan är vissa domkyrkor, andra stadskyrkor och landtkyrkor, utan att den sanna kyrkan finnes i öfvertygelsen och samvetet samt är den kyrka, om hvilken Jesus sade, att den icke är byggd af sten, utan i människohjertat; så tror jag icke heller att denna kyrka kan af något slags lagstiftning eller hvad det vara må förstöras, ty den har sin fasta grund i människohjertat och kan under alla förhål-

landen motse en härlig utveckling. Långt ifrån således, att fortgången i frihet inom kyrkan kan för henne medföra vådor, skulle hon derigenom endast komma att alltmera stärkas. Jag menar, att den kristliga och religiösa anden derigenom skulle allt mer och mer utvecklas på alla områden af det menskliga lifvet, och påstår för öfrigt att det aldrig gifvits så varm kristendom, så stark religiositet, som just i vår tid, då statskyrkan klagat öfver förföljelse och proselytmakeri från andra trosbekännare. Det är just detta lif, som framkommit genom insläppande af friskare luft i kyrkan, hvaraf fostrats en varmare kristlig ande, och min öfvertygelse är, att hvarje frisk fläkt, som der insläppes, skall medföra åt det kristliga samhället så väl i socialt som politiskt hänseende större renhet och styrka samt en kraftigare utveckling, och en kristlig ande alltmer blomstra i våra bygder.

Jag anhåller om bifall till Herr Arnoldsons motion.

Herr Gumælius: Herr Talman! Det var min mening att helt enkelt be att få instämman med Herr Hedlund, då han yttrade sig; men det var då så många andra af Kammarens ärade ledamöter, som togo Herr Talmannens uppmärksamhet i anspråk, att jag afstod från att då begära att äfven blifva antecknad. Sedan uppträdde en talare på gotlandsbänken, hvilken också samlade en hel mängd instämman i sitt yttrande; men då fann jag mig manad att begära ordet, ty med honom kunde jag i sanning ej instämman. Han talade om hvad Herr Arnoldsons motion i hans tycke innebar, och då kom han till den slutsatsen, att den innebar frihet från all religion. Redan detta yttrande från hans sida fann jag kanske böra föranleda en protest från någon annan än motionären sjelf. Den ärade talaren förklarade, att han yttrade sig här icke i sin egenskap af prest, utan såsom ledamot af denna Kammare. Ja, det faller af sig sjelf. Jag skall icke, på grund af den anvisning han lemnade, söka framställa någon gissning om syftet med hans yttrande. Det må medgifvas honom samma rätt, som borde medgifvas motionären, att få sjelf tolka hvad hans yttrande innebär, der det kan vara tvist underkastadt.

Den följande talaren — talaren på hammarkindsbänken — tog frågan på ett mera skämtsamt sätt. Med en glad ton och i en stämning, som meddelade sig åt åtskilliga andra af Kammarens ledamöter, uppläste han något ur litanian, hvilket han tillämpade på motionären och hans motion. Sedermera hörde jag honom yttra något om att Belzebub söndrar sig mot sig sjelf; men hvilken han liknade vid Belzebub fick jag på detta afstånd icke klart för mig, och jag vill ej heller ingå i undersökning derom — jag förmodar, att det icke var motionären. Här har emellertid under dagens lopp Belzebub ritats på väggen af åtskilliga talare, men detta är öfverflödigt och olämpligt. Jag vill invända mot den nämnde talaren, äfvensom mot talaren på hisingsbänken, att förevarande ämne tål vid att allvarligt tänkas på, samt att både motionären och hans förslag äro för goda att göras till föremål för skämt. Dessutom finnas så många af Kammarens ledamöter, som tillräckligt tänkt sig in i denna sak, att, om också förslaget för närvarande ej skulle få majoritet för sig, jag är

Om ändringar i förordningen angående främmande trosbekännare och deras religionsöfning.
(Forts.)

Om ändringar i förordningen angående främmande trosbekännare och deras religionsöfning.
(Forts.)

ganska viss om, att det dock är på god väg att arbeta sig fram. Herr Wieselgren påvisade i sitt anförande, att förslaget i ordets bästa hemärkelse söker sanningen, och det vore utan tvifvel riktigt, om vi litet hvar arbetade med i denna riktning.

Det var egentligen blott ett par protester, som jag sålunda ville tillåta mig afgifva. Jag skall ej tillägga många ord, eftersom flere talare yttrat sig i samma syfte. Men jag vill fråga, om verkligen kyrkan tror sig vara betjenad af att det i tidningarne, såsom vi mer än en gång sett, kommer ut annonser af t. ex. följande innehåll: "Vi tillkännagifva vårt äktenskap såsom vigde enligt statskyrkans ritual, men protestera mot, att vi nödgas underkasta oss denna ordning, hvilken vi ej gilla". De hafva varit tvungna, för att icke sjelfva komma i ett obehagligt och skeft förhållande och riskera sina barns framtida ställning, att underkasta sig vigsel efter formulär och grundsatser, som de ogilla — de hafva gjort det därför att de icke haft någon annan utväg. Jag läste i dessa dagar i en här utkommande tidning — en af de få, jag säger det med glädje, som uppträdt mot motionen — ty det är ett vida större antal, som uppträdt till förmån för den samma — jag läste en skarp artikel mot motionen. En följande dag lästes i samma tidning ett skarpt klander mot Bradlaugh och ett välvilligt försvar för majoriteten i engelska parlamentet, som utstött en sådan oppositionsman, hvilken öppet förklarade, att han icke kunde godkänna den föreskrifna eden, men erbjöd sig att afgifva en motsvarande förbindelse, nödfallsvis under form af eden, i hvilken han då såge blott en högtidlig förbindelse. Det har yttrats i engelska parlamentet, när denna fråga förr en gång der förevar, att det otvifvelaktigt inom sjelfva parlamentet finnes många, som hade samma åsigt om eden som Bradlaugh, ehuru ingen mer än han var så ärlig att bekänna sin åsigt; men de, som tillbakahålla sin likartade mening, sitta lugna och hedrade i parlamentet, medan Bradlaugh just för sin ärlighet och fasthet utstöttes och dertill tages i upptuktelse af den svenska tidning, som försvarar äfven den af skyddande lagbud hägnade svenska statskyrkan emot föreliggande motions befarade inverkan på de kyrkoskrifnas numerär.

Det har yrkats återremiss af detta betänkande, och jag instämmer deri. Jag gör det desto hellre, som jag tror att det finnes en sak, som Lag-Utskottets majoritet icke tagit, men bort taga i öfvervägande vid denna punkt. När nu motionären har påvisat ett missförhållande, och Lag-Utskottets majoritet har ansett, att man icke kan släppa ut dessa, som ännu stå skrifna inom kyrkan, men icke vilja och icke böra höra dit, så kunde Utskottet nog haft anledning att tänka på, att äfven vi inom Sverige hafva något, som de värda tyska vännerna skulle kalla en "verlassener Bruderstamm".

Här finnes ju en hel del personer, som hafva utgått ur statskyrkan för att ingå i någon annan inom landet erkänd religiös trosbekännelse; men dessa religiösa trosbekännelser skilja sig så till vida från kyrkan, att de ännu hålla på kyrkotukten inom sig i den bemärkelse, detta ord hade i kyrkans yngre dagar och alldeles i motsats till den betydelse, man nu vill tillägga det inom den Kongl.

svenska statskyrkan. Det är alldeles icke ovanligt, att i de årsberättelser, som en eller annan af dessa religiösa sekter låter utgå, se ett tillkännagifvande att under det gångna året så och så många medlemmar derifrån afskilts såsom ovärdiga. Det synes mig att, när man drifver den åsigt, som kyrkans främste ledamöter och majoriteten inom Lag-Utskottet göra i denna fråga, kyrkan icke borde underlåta att fånga tillbaka alla dessa, som blifvit eller blifva uteslutna ur andra trosbekännelser. Ty dessa äro ju kyrkans rättmätiga egendom och borde der inregistreras. Vill Utskottet gå i den rigtningen, Utskottet så klart angifvit, så bör Utskottet se till, att en lagstiftning finnes också för dessa, och att de blefve med tjenliga medel förda tillbaka i statskyrkans moderliga sköte, när andra trossamfund förkasta dem.

Herr Talman, jag ber att få instämma med dem, som yrkat återremiss.

Herr Arnoldson: Med anledning af hvad tvenne ärade talare på göteborgsbänken yttrat angående Biskop Grafströms motion vid 1877 års riksdag, ber jag få erinra, att Lag-Utskottet redan vid 1869 års riksdag tydligen åsyftat detsamma, då det ur § 13 i 1868 års Lag-Utskotts förslag borttog orden: "ej skall någon anses från svenska kyrkan skild förr än han blifvit i annat religionssamfund upptagen". Detta framgår dessutom otvetydigt af den motivering, Utskottet till stöd för den föreslagna förändringen anför. Utskottet yttrar nemligen: "Grundsatsen af samvets- och bekännelsefrihet fordrar ock, att den, som bekänner sig till en främmande lära, må vinna utträde från svenska kyrkan, *äfven om det trossamfund, hvars lärosatser han omfattar, icke är genom någon församling här i landet representerad*, eller han ej finner några med sig liktänkande, som äro nog talrika att kunna bilda egen församling". Detsamma framgår ock ur den reservation, som framställes af Biskop Beckman och som lydde: "Att lemna den till mogen ålder komna individen frihet att existera *utan yttre kyrklig gemenskap* har jag ansett vara påkalladt af grunder, för hvilka mina betänkligheter bort gifva vika".

Att äfven vid 1873 års riksdag 3 § icke blott af religionsfrihetens vänner, utan äfven af hennes motståndare så uppfattades, att det skulle stå en person fritt att ur statskyrkan utträda, utan att behöfva ingå i något annat inom riket tillåtet religionsamfund, framgår af flera ur Första Kammarens protokoll hemtade uttalanden, såsom af Herrar Nordström, Widén, Casparsson, Faxe, greve Mörner m. fl. Det var vid frågan om denna paragraf som Lag-Utskottets dåvarande ordförande yttrade dessa tänkvärda ord: "Jag vill endast erinra derom, att, ehuru samhällets väl hvilat på religionen, kan likväl detta stöd ingalunda vinnas eller bevaras genom lagar, som ålägga personer att bekänna hvad de ej tro eller att tillhöra ett kyrkosamfund, hvars läror de ej gilla".

Det torde i detta sammanhang äfven tillåtas mig att upprepa några få ord ur min motion: "Herr Justitierådet Almqvist uttalade sig i samma syfte, då denna fråga den 14 Januari 1873 förekom inom Högsta Domstolen, men förklarade sig derjemte bestämdt böra af-

Om ändringar i förordningen angående främmande trosbekännare och deras religionsöfning.
(Forts.)

Om ändringar i förordningen angående främmande trosbekännare och deras religionsöfning.
(Forts.)

styrka bibehållandet af det af Riksdagen föreslagna stadgandet, att den, som utträder från svenska kyrkan, skall vid anmälan derom hos kyrkoherden *uppgifva det trossamfund, hvartill han vill öfvergå*, emedan detta vilkor, såsom ock Riksdagen i sin förut nämnda skrifvelse anför, strider emot samvets- och tankefrihetens grundsats. "Denna frihet", säger Herr Almqvist, "är lika helig och oantastlig som till sitt väsende obegränsad, då den samma, såsom angående människans utslutande inre angelägenheter, icke kan förnärma någon annans rätt eller frihet; hvadan staten icke bör söka tillvälla sig makt att därför i lag utstaka gränser eller uppställa vilkor".

Man sammanställe dessa fakta med den uppfattning af religionen, som en vördad prestman nyss tycktes vilja göra gällande. Han talade så varmt om *statens* religion; jag ber att få säga den ärade talaren, att staten är en abstraktion, och statsreligionen må väl vara tillräckligt tom för en sådan personlighet. Det är *människans* religion, hvarom här är fråga. Men människans religion — derom vill jag vördsam erinra — finnes äfven utom den lutherska statskyrkan; det lärers finnas icke mindre än 1,100 olika religioner inom menskligheten.

En annan talare deklamerade vackert om religionens allmänlighet, men hånade i samma andedrag andra religioner. Han talade om att kristendomens stiftare förkunnat fördragsamhet. Ja, det är sant, att Kristus så gjorde, och det gifves nu för oss ett godt tillfälle att följa detta mästars bud genom att antaga den förändring, jag i mina motioner haft äran föreslå. Man är icke fördragsam blott därför, att man i predikareton *talat* om fördragsamhet, allra minst när man oföljdrigtigt aldeles *talat bort* denna stora grundsats.

En annan talare tillät sig en hänsyftning på att lättsinne skulle ligga till grund för ett sådant förslag som det ifrågavarande. Detta kan naturligtvis lemnas utan allt afseende.

Det är egendomligt att erfara, med hvilken ifver man söker fasthålla de icke kristna inom statskyrkan, under det att man öppnar flere utvägar till utträde för personer, hvilkas religiösa åsigter i oväsentlig grad skilja sig ifrån statskyrkans lära. Det skulle icke förvåna mig, om sådana kyrkans vänner i sinom tid skulle få anledning att bittert ångra sin motsträfvighet. Jag erinrar mig här en berättelse om det besök, Melanchton en gång gjorde hos Leo den X. Efter Melanchtons bortresa yttrade påfven till en af sin omgifning: "Den der Melanchton förefaller mig vara en ganska klok och förständig karl, blott han icke trodde på själens odödlighet". Om man tvingar alla dessa pessimister, naturalister, positivister och materialister att stanna kvar i statskyrkan, hvem vet, om de icke en gång få öfvertaget? Hvarför icke så gerna en positivistisk erkebiskop som en atestisk påfve?

Jag slutar med att bedja vännerna af religionsfriheten icke nödigttvis inveckla frågan genom en återremiss till Lag-Utskottet. Låtom oss hellre mönstra våra krafter genom att endast välja mellan bifall och afslag å motionen. För min del yrkar jag bifall.

Herr Blomberg: Efter nu gällande lagstiftning fordras för rätt

till utträde ur den svenska statskyrkan, att uppgift lemnas om det trossamfund, i hvilket den utträdande vill ingå, men om rätta tolkningen af ifrågavarande författning hafva, såsom bekant, meningarne varit något delade. Lag-Utskottet framhåller också de två olika tolkningar, som deråt gifvits; och jag får säga, att skilnaden emellan dessa två tolkningar af den gällande lagstiftningen förefaller mig vida större och vida viktigare, än skilnaden emellan bifall till eller afslag å Herr Arnoldsons motion. Om man biträder den tolkning af författningen, Lag-Utskottet anser riktig, kan man lika gerna bifalla Herr Arnoldsons motion. Den andra tolkningen, hvilken icke af Lag-Utskottet omnämnes samt uti ett af motionären anfördt prejudikat af Kongl. Maj:t förklarats vara den rätta, går derpå ut, att detta i författningen omnämnda "trossamfund" skall vara inom staten befintligt och af staten erkändt. Är detta den rätta tolkningen, innebär det dock en garanti. Om det är rätt och förståndigt, det blir en annan fråga, men det innebär dock, jag upprepar det, i alla fall en garanti. När statskyrkan sålunda släpper ifrån sig någon af sina medlemmar, vet den åtminstone, att den utträdande kommer under andlig omvårdnad från ett annat lagligen erkändt trossamfunds sida. Men tolkar man förordningen på samma sätt som Lag-Utskottet, att den utträdande blott skall ange gifva den tro, han som enskild människa omfattar, och att statskyrkan skall förvissa sig endast derom, att den utträdande bekänner sig till åtminstone någon kristen tro, synes mig motionärens förslag betyda ganska litet. Dess betydelse ligger då endast i borttagande af ordet "kristen". Men detta betyder i själfva verket icke mycket. Hvar är nemligen gränsen emellan "kristen" och "icke kristen" trosbekännelse? Först och främst, är den utträdande kristen eller icke? Är t. ex. en unitarie, som anmäler sig till utträde ur statskyrkan, att anse såsom "kristen" eller "icke kristen"? Jag kan väl tänka mig, att prester derom skulle kunna hafva olika meningar. Vidare är att märka, att man icke med detta uttryck "kristet trossamfund" uttrycker huruvida hans nya trossamfund verkligen är kristet eller ej, ity att, enligt den tolkning Lag-Utskottet i sitt betänkande anser riktig och använder, en person kan vid sitt utträde ur statskyrkan, i stället för att ange gifva namnet på ett bestämdt trossamfund, ange sin personliga trosbekännelse. Man kan t. ex. tänka sig, att indifferentister och dissenters af alla slag kunna finna sig oförhindrade att begagna namnet på hvilket kristet trossamfund som helst såsom skylt för sitt utträde. Slutligen ber jag att få anmärka, att denna anmälan om det kristna trossamfund, till hvilket man öfvergår, icke innebär något mera än ett angifvande af den tro, man för tillfället hyser. Man kan ju — och derpå finnas otaliga exempel — sedermera efter hand öfvergå till andra bekännelser; detta är något, som statskyrkan icke har i sin makt att kontrollera. Om man sålunda uppfattar ifrågavarande förordning på det sätt, som Lag-Utskottet tolkar den, synes deri ligga ett ytterligare skäl att bifalla Herr Arnoldsons motion.

Jag för min del anser ett bifall till denna motion vara i högsta grad önskvärdt, och detta icke så mycket för de individer, som kunna

Om ändringar i förordningen angående främmande trosbekännare och deras religionsöfning.
(Forts.)

Om ändringar i förordningen angående främmande trosbekännare och deras religionsöfning.
(Forts.)

känna sig nedtryckta af att i det yttre behöfva kvarstå inom statskyrkan — jag tror, säger jag, icke att dessa i så hög grad äro i behof af denna förändring — som icke fastmer för statskyrkan sjelf, för hvilken, såsom af flere talare framhållits, det är af synnerlig vigt att icke hysa dessa döda eller rent af fiendtliga medlemmar inom sig. Jag anser sålunda att det skulle vara rent af ett skydd för den svenska statskyrkan att bifalla Herr Arnoldsons motion. Här har emellertid af flere talare framhållits den stora våda, som skulle härflyta af ett dylikt beslut. Man skulle, har man sagt, derigenom åstadkomma en allmän religionslöshet. Jag tror först och främst icke att i detta afseende förefinnes någon fara. Hellre tror jag denna våda vara vida mera för handen med den nuvarande lagstiftningen. Vår nuvarande lagstiftning lägger icke svåra band på individens religionsfrihet. Här talades, bland annat, i onsdags om ett i hufvudstaden nyligen hållet möte, der, äfven om icke de offentliga referaten äro i allt rigtiga, dock uppenbarligen förekommit yttranden, som ingalunda öfverensstämde med statskyrkans lärosatser. Jag tror sålunda, att äfven med den nuvarande lagstiftningen fullkomlig religionsfrihet kan finna rum. Å andra sidan tror jag icke, att religionslösheten skall tilltaga, om Herr Arnoldsons motion bifalles, och detta därför att jag hyser full tilltro och tillit till religionens egen makt och människans inneboende behof af religion. Jag hyser därför icke heller någon farhåga för att genom bifall till motionen den evangeliskt-lutherska kyrkan skall blifva undergräfd eller se sina leder glesna och hedenomens mörker i stället grassera; jag tror tvärtom att kyrkans medlemmar, hvilka kvarstå, sedan de af dem, som det önska, utträdt ur statskyrkan, skola blifva dess sanna och verkliga medlemmar, då de nu deremot ofta äro det blott till skenet.

Jag yrkar bifall till Herr Arnoldsons motion.

Herr J. Jonasson i Gullaboås: Utan att vilja ingå i några detaljer i afseende på nu föreliggande fråga, ber jag endast att få instämma i hvad som nyss yttrades af min granne här i Kammaren, Herr Gustaf Jonsson.

Denna fråga är, mine Herrar, ganska vigtig. För den evangeliskt-lutherska religionen, som vi nu ega, hafva sedan århundraden tillbaka alltför många af våra förfäder offrat lif och blod, för att vi nu snart skulle låta den falla sönder, som motionären här föreslagit. För min del kan jag icke vara med om att öppna portarne för den antikristliga ande, som i närvarande tid gör sig allt mera gällande och sväfvar öfver land och folk.

Att vidare tala i denna sak, synes mig både onödigt och ändamålslost, och jag vill därför inskränka mig till att yrka afslag till motionen och bifall till Lag-Utskottets hemställan.

Herr Magnus Jonsson: Under fullkomligt medvetande af min oförmåga att klargöra den fråga, som nu föreligger, har jag likväl ansett det vara min pligt att, då Lag-Utskottets ledamöter af flere talare uppmanats att uppträda och gifva sin tanke i detta afseende

till känna, men ingen annan af dem ännu efterkommit denna uppmaning, så godt sig göra låter söka försvara Utskottets ståndpunkt i frågan.

Här har frågats, hvad det skulle tjena till att inom statskyrkan söka kvarhålla sådana bekännare, som icke tro på statskyrkans läror. Derpå vill jag svara, att jag ingalunda är så trångbröstad, att jag tror detta i sjelfva verket lända statskyrkan till något gagn. Jag vill likväl tro att det mången gång skall lända den icke troende, i statskyrkan kvarstående sjelf till godo. Men jag har äfven sett frågan från en annan synpunkt; jag har nemligen fäst mig vid det förhållandet att, om det inom statskyrkan finnes personer, som icke kunna omfatta dess läror, och dessa personer hafva barn att uppfostra, så bjuder, enligt mitt förmenande, vår lag, att barnen skola åtnjuta undervisning i våra skolor. Statskyrkan eger till och med rätt i dylikt fall att taga barnen från föräldrarne och uppfostra dem i sin tro; och jag undrar hvart det skulle leda, om icke kyrkan egde en sådan rätt vid dylika förhållanden.

Herr Arnoldson uppläste under sitt anförande några yttranden från utom denna Kammare stående personer, i hvilka yttranden framhöllos svårigheter vid att kunna få sådana barn, som nyss omnämndes, uppfostrade. Ja, det skulle ju kunna hända, att talaren sjelf hyllade en sådan lära, att det icke fans någon lärare inom Sveriges landamären, som omfattade den läran, att arbeta för uppfostrande af hans barn, utan talaren blefve tvungen att sjelf blifva deras lärare. Men det finnes inom statskyrkan en mängd andra personer än han, som omfatta andra läror än kyrkans eller motionärens. Deras barn skulle då äfven undervisas i föräldrarnes lära, i hvilken emellertid inga lärare finnas, hvaraf blefve följd, att äfven dessa personer sjelfva skulle få undervisa sina barn. Jag hemställer till Kammarens bedömning, hvart det skulle leda, om ett samhälle, som icke endast *kallar* sig kristligt, utan också verkligen *är* det — låt vara att det äfven hos oss finnes personer, som icke bekänna Kristum, men vi skola dock hoppas att majoriteten inom vårt land icke föraktar denna beaktelse — skulle tillåta sådant ske. Jag skulle äfven önska här omnämna något, som jag läst i tidningarne — jag vet icke om det är rätt återgifvet eller om jag minnes det riktigt; möjligen misstager jag mig litet, men något ditåt var det i alla fall — nemligen att de så kallade sanningsökarne på sitt program uppställt bland annat att, öfver allt, der sådant kan ske, utesluta ordet Jesus. Så hafva dessa "sanningsökare" förändrat psalmen 204 i vår svenska psalmbok. Denna psalm torde visserligen icke vara någon af denna Kammares ledamöter obekant, men jag tager mig dock friheten att här uppläsa den, för att göra en jämförelse mellan dess nuvarande lydelse och den lydelse, som "sanningsökarne" gifvit densamma. Den första versen af denna psalm lyder i vår psalmbok sålunda:

"Jesu, du min fröjd och fromma, all min glädje och min tröst, Värdes nådigt till mig komma, Med ditt ord, din ljufva tröst! Kom, o Jesu, blif mig när, låt mig blifva der du är."

Om ändringar i förordningen angående främmande trosbekännare och deras religionsöfning.
(Forts.)

Om ändringar i förordningen angående främmande trosbekännare och deras religionsöfning.
(Forts.)

Efter deras åsigt, som vilja taga bort både Gud och hans son, skulle versen komma att låta så här:

“Mensklighet, min fröjd och fromma, all min glädje och min tröst, Värdes villigt till mig komma, med ditt råd, min enda tröst, Kom, Mensklighet, och blif mig när, samt lät mig blifva der du är.“

Jag hemställer om sådant är kristlig religion. För min del tror jag det icke.

Jag erkänner motionärens goda syfte, det innebär ett frihetssträfvande och ett frihetssträfvande, som jag icke skulle hafva så mycket emot, derest icke den af mig först anmärkta omständigheten och bekännande af den positivistiska religionen m. m. lade hinder i vägen, ty jag tror icke att någon kan genom en yttre bekännelse tvingas till en sann och lefvande tro, det måste blifva hjertats ensak.

Men å andra sidan vill jag säga, att det förefaller mig såsom motionären icke så alldeles gjort sig reda för hvad en kristen tro är. Jag ber om ursäkt att jag säger detta; men jag har hemtat anledning dertill af ett yttrande i hans motion. Der talas sidan 12 om doktor Nyströms åtgöranden för sitt utträdande ur statskyrkan. Men strax nedanför talar motionären om en person med namnet Måns Månsson. Om honom säger han, sid. 13: “Må det vädjas till den fosterlands-kärlek, som betraktar alla människor som syskon, som är ett uttryck af det sköna i Kristi lära och handlingssätt, som i rikt mått har med sig Allfaders välsignelser åt alla. Må snarligen så mycket göras, att icke många efter oss må ha trosvång som orsak till utvandring.“

Hvilken lära har då denna person? Jo, han säger att hans tankar och känslor mognade för en förnuftig gudstro och gäfvö sig uttryck i denna bekännelse — — — — “Hufvudregeln för min tro kan innefattas i detta: Du skall älska Herren, din Gud, af allt ditt hjerta, af all din själ, af alla dina krafter och af all din håg och din nästa som dig sjelf.“

Detta är icke heller något stridande mot vår troslära, men jag ber att få erinra om ett annat ord, som Jesus sjelf sagt: “gör det, så får du lefva“. Enligt min mening betyder detta, att pröfve människan, ja hela menskligheten, sig sjelf, så skall den snart finna sin brottslighet deremot och såmedelst känna behof af försoning. Möjligen kunna motionären och de med honom liktänkande känna sig mäktiga att fullgöra detta bud, ja då äro de ju också rättfärdiga och då behöfves icke heller Kristus. Jag tror således att samhället icke skulle gå en lyckligare framtid till mötes, om man uteslöte det, som här åsyftas.

Jag ber vidare att få anmärka en annan sak. En person är en gång upptagen i den evangeliskt-lutherska trosförsamlingen. Han är döpt som kristen och han anmäler sig vilja utgå ur detta trossamfund. Fordrar man då för mycket, om man begär att denna person skall angifva orsaken till sitt utträdande. Han behöfver ju icke mer än anmäla sig till utträde ur statskyrkan samt uppgifva, hvilket kristligt trossamfund han önskar sluta sig till. Jag har tänkt mig att den själsörjare, hos hvilken en sådan anmälan sker, skulle derigenom få tillfälle att med skriftens ord söka att i sanningens ande och kraft återföra en

sådan trosförvillad samhällsmedlem; jag har tänkt mig att det skulle vara nyttigt för samhället att hafva den makten att inkalla en dylik person för att samråda med honom, innan han utträder ur kyrkan.

Jag skall icke längre upptaga Kammarens tid. Jag vet väl att mina ord i detta fall väga icke mycket; men jag har dock velat uttala min åsigt i saken och jag hemställer att Kammaren måtte godkänna Lag-Utskottets betänkande. Efter hvad jag hört, skall Första Kammaren redan hafva godkänt betänkandet, och då torde en återremiss icke tjena till något.

Om ändringar i förordningen angående främmande trosbekännare och deras religionsöfning.
(Forts.)

Herr Magnusson: Jag begärde ordet endast för att få instämma med Magnus Jonsson; men jag begagnar tillfället att på samma gång bemöta ett par talare från motsidan.

Herr Wieselgren anmärkte att jag sagt, det vi redan ega frihet i religiöst afseende; och det har jag också sagt. Jag tror att den religion, vi hafva, under sekler gjort människoläget godt. Det kan därför ej vara rätt att med ett enda kast slösa bort densamma.

Herr Gumælius sade att jag med hån eller löje uttalat mig om motionärens hemställan till Kammaren. Men detta beror på en missuppfattning af honom; jag hemställer till Kammaren, om jag i denna allvarliga sak begagnat vare sig det ena eller det andra. Jag har icke gjort det, ty det skulle hafva varit orätt.

För öfrigt får jag säga, att jag står fast vid hvad jag sagt; och de varma yttranden i motsatt riktning, som de kunnige här i Kammaren haft under förmiddagens lopp, hafva ej kunnat rubba min öfvertygelse. Jag yrkar därför fortfarande bifall till Utskottets betänkande.

Herr J. Jonsson i Fröstorps: Jag har ej begärt ordet för att söka vederlägga hvad motionären och de med honom liktänkande anført. Jag skall ej heller försöka göra det, emedan jag anser att det ej behöfs, ty Lag-Utskottet har anført tillräckliga skäl för afslag å motionen. Man behöfver blott genomläsa motionen för att genast finna beskaffenheten af de ankoriteter, som der åberopas, t. ex. denne Måns Månsson och doktor Nyström. Jag har ännu icke under den tid, jag varit riksdagsman, sett att man i motioner åberopat sådana personer som auktoriteter.

Hvad sjelfva frågan angår, hemställer jag huru det skulle taga sig ut, om Riksdagen godkände motionärens förslag. Jemlikt gällande författning skall den ur svenska statskyrkan utträdande uppgifva, hvilket religionssamfund han kommer att tillhöra. Detta stadgande anser jag vara alldeles nödvändigt, ty om församlingsmedlemmarne finge rättighet att ur statskyrkan utträda, utan att uppgifva något visst religionssamfund, till hvilket de ämnade öfvergå, då vet jag verkligen ej huru man skulle kunna hålla reda på dessa och deras vistelseort. De måste naturligtvis mantalsskrifvas någonstädes, men huru skall detta kunna försiggå, sedan de en gång utträdt ur statskyrkan, och statskyrkans presterskap icke längre inför dem i sina förteckningar. För min del finner jag detta skäl tillräckligt talande mot bifall

Om ändringar i förordningen angående främmande trosbekännare och deras religionsöfning.
(Forts.)

till motionen. På landet finnas inga tjänstemän motsvarande hufvudstadens rotemän, hvilka föra böcker öfver hela befolkningen, utan det är der den så kallade husförhörslängden, som ligger till grund för mantalslängden. Men i husförhörslängden skulle pastor naturligtvis ej kunna föra de personer, hvilka ur statskyrkan utgått, utan att uppgifva annat religionssamfund, der de blifvit intagna. Pastor kunde ej veta om de voro lefvande eller döde, ty det skulle ej finnas någon ministerialbok, hvari de voro förda.

Att nu återremittera frågan anser jag ej tjena till något, då inga sympatier för motionen torde vara att inom Lag-Utskottet påräkna. När frågan derstädes förevar, höjdes icke en enda röst för bifall till förslaget. Besynnerligt nog framkom vid justeringen en reservation. Det är ej vanligt att man reserverar sig mot ett utskottsförslag, då man icke deltagit i diskussionen, men sådant har ändå skett denna gång.

Såsom jag redan förut sagt, höjdes ingen enda röst för bifall till motionen, då den inom Utskottet förelåg till behandling, utan alla voro eniga om, att den borde afslås.

Jag vill icke längre upptaga Kammarens tid, utan inskränker mig till att yrka bifall till Utskottets förslag.

Herr Lyth: Blott ett par ord. En ärad talare på örebrobanken och den ärade motionären hafva yttrat, att jag i mitt förra anförande skulle hafva påstått, att motionärens förslag skulle leda till allmän religionslöshet. Detta vet jag mig icke hafva sagt; åtminstone har jag icke menat något sådant, om ock mina ord så fallit. Jag har endast velat säga att, om motionärens förslag bifölles, staten på sätt och vis skulle legalisera det förhållande, att några af dess medlemmar eller några af dess embetsmän vore utan religion, eftersom de icke bekände sig till någon. Man behöfver i detta fall icke höra mera än hvad den ärade motionären under sitt första anförande yttrat derom, att för några dagar sedan personer här i staden anställt votering om, huruvida en förening, de ämnade stifta, skulle vara teistisk eller icke-teistisk. Jag hemställer, huru vida det kan vara rätt, att medborgare finnas, som sätta i fråga, huruvida de skola tro på en Gud, ty att vara ateist, det är att icke tro på Gud. Sådana åsigtter kunna ovilkorligen leda till religionslöshet, och jag anser, att staten icke bör eller får legalisera något dylikt.

Under denna diskussion har man verkligen gått icke så litet utom ämnet, då man talat om statskyrkan, dess bestånd och dess förhållanden. För min del tror jag, att här endast är fråga om statens förhållande till sina medborgare, ty det är detta, som dissenterlagen afser. Men de flesta talare hafva rört sig utom ämnet men icke betraktat, att denna fråga hör till civillagens och icke till kyrkolagens område.

Om jag ock måste medgifva, att det mången gång kan vara svårt att inse, hvad som i frågor sådana som denna från sanningens synpunkt är det absolut rätta — det är nemligen endast den vise, tidens söndagsbarn, som kan inse detta — så får jag dock förklara att jag tror

mig handla rätt, då jag icke kan vara med om att staten legaliserar religionslöshet hos någon af dess medborgare eller embetsman, och får jag sålunda fortfarande yrka bifall till Utskottets förslag.

Om ändringar i förordningen angående främmande trosbekännare och deras religionsöfning.
(Forts.)

Herr H. Andersson i Nöbbelöf: Jag skall icke upptaga tiden länge. Men jag kan icke underlåta att såsom min åsigt uttala, att Lag-Utskottet fäster alltför stor vikt vid dissenterlagens 3 §, då Utskottet säger, att genom en förändring af denna § i den af motionären föreslagna rigtning skulle svenska staten i sjelfva verket komma att uppgifva sin ställning såsom kristen stat, och den svenska evangeliskt-lutherska kyrkan sin ställning såsom statskyrka. Hvila verkligen svenska staten och svenska statskyrkan på så lösa grunder, så är det beklagligt. Men jag tror, att förhållandet icke är detta. Jag är icke någon vän till sektväsendet, men jag anser icke, att man bör fästa sådan stor vikt vid ifrågavarande bestämmelser i dissenterlagen. För öfrigt finnes icke något hinder för en medlem af statskyrkan, som icke kan gilla dess lärosatser, att i enlighet med nu gällande dissenterlag öfvergå till annat erkänt trossamfund och sedermera derifrån utträda och ingå i det samfund, hvars åsikter han omfattar. Men under tiden, tilldess han inträdt i detta samfund, måste han framställa sig såsom en hycklare och lögnare, och jag anser, att statskyrkan ej bör bidraga till något sådant.

För min del yrkar jag således bifall till motionen.

Herr Arnoldson: Jag ber blott att med några ord få bemöta dels en missuppfattning, hvartill en ärad lagutskottsledamot gjort sig saker, dels ock den näst siste, vördade talarens yttrande om mötet på hôtél Rydberg.

Om åsyftade lagutskottsledamot läser igenom 6 och 7 §§ i dissenterlagen, så kan han af dessa stadganden finna, hvad han behöfver veta om främmande trosbekännares barn. Skulle det nu tillåtas en medlem af statskyrkan att utträda ur densamma utan att inträda i annat trossamfund, så skulle han i afseende å hans barns religionsundervisning komma i samma kategori som öfriga främmande trosbekännare.

Den vördade talaren på gotlandsbänken yttrade, att jag skulle hafva sagt, att mötet på hôtél Rydberg varit ovisst om, huruvida föreningen skulle stå på teistisk eller icke-teistisk grund; så yttrade jag mig icke. Jag sade endast, att mötet voterade om formuleringen af den § i stadgarne, deri den teistiska grund bestämdes, hvarpå föreningen framdeles skulle bygga. Att föreningens grundval skulle vara teistisk, derom var mötet från början enigt.

Herr Liss Olof Larsson: Jag skulle icke hafva begärt ordet i denna fråga, såvida icke dels yrkande om återremiss blifvit framställt, och man således kan riskera att få bevittna återuppreparandet af denna diskussion; och dels en af mina länskamrater instämt med en talare, som yttrat sig till förmån för motionen.

Då jag emellertid nu begärt och fått ordet, ber jag till en bör-

Om ändringar i förordningen angående främmande trosbekännare och deras religionsöfning.
(Forts.)

jan få anmärka, att det som förvånar mig icke är att denna motion framkommit, utan fast mer den omständigheten, att blott en enda ledamot inom Lag-Utskottet reserverat sig mot Utskottets betänkande. Jag anser nemligen, att denna motion står i fullkomlig harmoni med den, som Utskottet i ett föregående betänkande, hvilket behandlades sistlidne Onsdag, tillstyrkt, och konsekvensen hade därför fordrat, att, då Utskottet tillstyrkt den ena motionen, Utskottet följdriktigt också bort hafva tillstyrkt den andra; motionerna hänga nemligen så nära tillsammans, att jag för min del åtminstone icke kan förstå, huru det varit möjligt att rösta mot Herr Arnoldsons motion, sedan man röstat för Herr Wieselgrens.

Då jag för många år sedan för första gången uppträdde i en fråga likartad med denna, tog jag mig friheten göra det påståendet, hvilket jag fortfarande vidhåller, att det är ett fåtal, som i toleransens namn icke allenast söker undergräfvat statskyrkan och religionen, utan äfven åsyftat något mera. Jag förklarade då, att jag för min del betraktade svenska staten såsom hvarje annat samhälle, der man efter en längre tid enats om och antagit en viss religion, att gälla för statens eller samfundets alla medlemmar. Jag anmärkte redan då, huru orimligt det föreföll åtminstone mig, att, därför att några individer inom samfundet finna en eller annan del af den gällande bekännelsen vara till nackdel för dem, de anse sig kunna framställa till hela samhället: "I måsten ändra edra åsigtter och uppgifva eder religion, därför att vi icke kunna gilla den". Jag yttrade vidare, och jag har icke funnit skäl att ändra denna åsigt, att man icke borde tvinga någon att stanna kvar i statskyrkan; men jag tänkte redan då — jag upprepar det — att det var orimligt, att, därför att några få icke kunde tåla den religion och den statskyrka, vi hafva, den stora massan af folket skulle behöfva foga sig efter dem och tillskapa en kyrka, sådan som dessa anse för sig vara lämpligare; och jag är viss på, att, om vi i dag ginge in på deras önskuingar och antoge en ny religion, af dem sjelfva formulerad eller konstruerad, de redan i morgon skulle börja arbeta på att rifva sönder densamma för att få något nytt igen. Då jag städse hyst och fortfarande hyser denna åsigt, kan jag således icke annat än motsätta mig det förslag, som nu föreligger i denna motion och som också af Lag-Utskottet blifvit afstyrkt. Jag tror för min del, att de, som på detta sätt arbeta på att undergräfvat religionen, visst icke stanna, när de vunnit det mål, som nu är synligt, utan att de vilja gå ännu längre. Hela vår samhällsbyggnad hvilar, efter mitt sätt att se, på en religiös grund; och när man rifvit den, så börjar man också rifva det öfriga, tills man slutligen kommit derhän, att man fordrar hela samhällets upplösning under påstående, att vi icke skola hafva några lagar, utan enhvar sjelf bestämma öfver sitt handlingssätt. Kanhända kommer den dagen; men jag hoppas, att det icke skall inträffa i min tid; jag skulle icke vilja lefva i ett samhälle, der det vore öfverlemnadt i hvars och ens fria skön att handla huru som helst, utan inskränkning af lagar eller stadganden i något hänseende.

Och härvidlag är jag fullt viss om att jag talar i mina kommit-

tenters namn, åtminstone i deras, som jag räknar till den största och bästa delen af dem. Det finnes måhända en del andra, och det äfven i Dalarne, som gerna skulle önska en sådan samhällsupplösning, som nu blifvit ifrågasatt; men det är ett fåtal, icke den delen af folket, som jag anser vara den bättre.

En återremiss skulle icke tjena till något, då Första Kammaren redan bifallit Utskottets förslag. Om man det oakadt vidhåller yrkandet derpå, måtte man göra det endast för nöjet att ännu en gång få yttra sig i denna fråga med åtföljande beröm i tidningarne för visad tolerans o. s. v. Men jag tror att vi bättre kunna använda tiden och jag hemställer därför till eder, mine Herrar, att öfvergifva yrkandet på återremiss, då en sådan numera icke kan tjena till annat än att besvara Lag-Utskottet med en hemställan till denna Kammare att i frågan fatta beslut eller en förklaring att frågan förfallit, om Kamrarne stannat i olika beslut.

Jag får säga, att det vore mycket smärtsamt, om man genom afslag å motionen möjligen komme derhän, att motionären icke kunde kvarblifva i sitt fädernesland, utan att han och någon med honom liktänkande nödgas resa samma väg som Måns Månsson, emedan det är en förlust för samhället för hvarje sanningsökare, som lemnar detsamma, men jag får ock säga, att, sättes jag i valet att välja emellan att uppgifva Sverige såsom kristen stat för att vara viss om att få behålla motionären och alla med honom liktänkande, så får jag säga, äfven om det är påkostande, att jag hellre låter honom och dem resa. Jag yrkar alltså bifall till Utskottets afstyrkande förslag.

Herr Carl Johansson: I början af sitt anförande yttrade Herr Liss Olof Larsson, att han icke skulle hafva begärt ordet, om icke det och det varit, och särskildt skulle han icke hafva gjort det, om icke en hans länskamrat instämt med Herr Arnoldsson. Jag ber få säga honom, att det icke var med Herr Arnoldsson utan med talaren på göteborgsbänken jag instämde.

Vidare yttrade han under sitt anförande, att han talade i de flestes eller åtminstone i de förständigares af sina kommittenters namn. Jag vill visst icke bestrida, att så kan vara förhållandet, då jag ej känner hans kommittenters tänkesätt; men jag vågar påstå, att äfven jag här talade i mina förständigare valmäns namn, då jag instämde med göteborgsrepresentanten. Detta är en åsigt, som jag icke fått här i dag, utan den har så småningom under många år mognat såväl hos mig som hos de förständigare af mina valmän.

Öfverläggningen var slutad. Derunder hade yrkats dels bifall till Utskottets hemställan, dels att, med afslag å samma hemställan, motionärens förslag måtte antagas, dels ock återremiss. Herr Talmannen gaf propositioner i enlighet med dessa yrkanden samt fann svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för det förnämnda yrkandet. Votering blef begärd samt företogs, sedan till kontraposition antagits yrkandet på bifall till motionen, enligt en nu uppsatt och af Kammaren godkänd, så lydande omröstningsproposition:

Om ändringar i förordningen angående främmande trosbekännare och deras religionsöfning.
(Forts.)

Den, som bifaller hvad Lag-Utskottet hemställt i 1:sta punkten af Utlåtandet N:o 11, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Kammaren, med afslag å Utskottets förevarande hemställan, bifallit den af Herr Arnoldsson i ämnet väckta motion.

Voteringen utföll med 130 Ja mot 61 Nej; i följd hvaraf Utskottets hemställan bifallits.

Punkten 2:

Blef jemväl bifallen.

§ 3.

*Angående
förmånsrätt
för kommunal-
utskylder.*

Förekom till afgörande Lag-Utskottets Utlåtande N:o 12, i anledning af väckt motion om stadgande af förmånsrätt för kommunalutskylder.

I berörda motion, som afgifvits inom Andra Kammaren af Herr C. Johansson (motionen N:o 113), var föreslaget, "att Riksdagen ville för sin del besluta, det företrädesrätt för utskylders utgående ur gäldbunden egendom må, i lös och fast egendom, ega rum för landsting och kommuner näst efter den företrädesrätt, som redan är bestämd för kronoutskylder."

Utskottet hade hemställt, att ifrågavarande motion icke måtte föranleda någon åtgärd från Riksdagens sida.

Efter uppläsning af nämnda hemställan yttrade

Herr Carl Johansson: Oaktadt Lag-Utskottet afstyrkt bifall till min motion, vågar jag likväl hos Kammaren anhålla om bifall till densamma. Utskottet har hufvudsakligen grundat sitt afstyrkande derpå, att Högsta Domstolen icke kunnat acceptera ett sådant förslag, som min motion innehåller, och detta oaktadt Riksdagen redan tvenne gånger bifallit likartade förslag. Med all aktning för Högsta Domstolens och dess ledamöters åsichter, kan jag dock icke inse, hvarföre Riksdagen skulle hysa några betänkligheter att för sin del fatta ett beslut, som den anser vara både rättvist och billigt. Högsta Domstolens ledamöter äro ju, äfven de, dödliga människor, och de som nu bekläda dessa embeten skola väl icke allt framgent göra det, så

att det icke är omöjligt, att denna domstol kan komma att ändra åsikter, och att så har skett, derpå finnas flera exempel. Det skulle ju derföre kunna hända, att vi lyckades bättre en annan gång, och att Högsta Domstolen år 1883 förordar den af mig nu föreslagna lagförändringen.

*Angående
förmånsrätt
för kommu-
nalutskylder.
(Forts.)*

Man anför såsom skäl emot denna förändring, att genom densamma en ny s. k. tyst förmånsrätt blefve införd i lagstiftningen. Jag kan ej fatta betydelsen af detta skäl, ty om mitt förslag upphöjes till lag, så blir det ju möjligt för hvar och en att taga kännedom om densamma, och följaktligen blefve allt tal om att saken vore tyst eller förborgad obefogadt.

Vidare har man sagt, att införande i lagen af en sådan förmånsrätt, som förslaget afser, skulle inverka menligt på krediten. Ja, mine Herrar, det vågar jag då öppet säga, att om krediten är så skral, att den icke skulle kunna tåla vid en sådan sak, då lär den icke vara mycket värd, och samhället torde icke vara särdeles be-
tjenadt med en sådan kredit.

Jag skulle kunna anföra mycket mera, som talar för bifall till min motion, men jag skall för närvarande inskränka mig till hvad jag nu sagt, och får hos Herr Talmannen anhålla om proposition på afslag å Utskottets hemställan och bifall till min motion.

Herr Thomasson: Jag skall naturligtvis icke tillåta mig att nu ingå på sjelfva hufvudfrågan, eller olägenheterna af s. k. tysta förmånsrätter; jag ber endast att få fästa Kammarens uppmärksamhet derpå, hurusom det skulle vara både olämpligt och ändamålslost, om Riksdagen nu åter skulle aflåta en underdånig skrifvelse i detta ämne, då regeringen — ty jag vill fästa den föregående ärade talarens uppmärksamhet på, att det ej är Högsta Domstolen utan regeringen, som beslutar i lagstiftningsfrågor — vid två särskilda tillfällen, och detta så nyligen som 1879 och 1882, förklarat, att hon, som i fråga om denna lagstiftning är lika berättigad med Riksdagen, af principiella skäl icke kan vara med om den begärda lagförändringen. Detta rent formella eller grannlagenhetsskäl är för mig tillräckligt för att yrka bifall till Lag-Utskottets afstyrkande af motionen.

Herr Magnus Jonsson, hvilken, enligt anteckning å utlåtandet, inom Utskottet reserverat sig mot Utskottets hemställan, anförde: Såsom af betänkandet synes, har jag låtit anteckna mig som reservant emot Utskottets beslut i denna fråga. För min del anser jag det icke vara så alldeles ogrannlaga handladt af Riksdagen, att den vidblifver och fortfarande uttalar sina åsikter i saken. Ty Riksdagen har redan tvenne gånger beslutat antagande af en sådan lag, som här är föreslagen, och de anmärkingar mot förslaget, som gjorts af Högsta Domstolens ledamöter vid deras i grundlagsenlig ordning företagna granskning deraf, äro af den beskaffenhet, att de kunna dels undanrödjas och dels vederläggas. Det har visserligen såsom skäl emot den föreslagna lagen anförts, att den skulle öka antalet af de s. k. tysta förmånsrätterna. Men i likhet med den föregående talaren på dalabän-

*Angående
förmånsrätt
för kommu-
nalutskylder.
(Forts.)*

ken får jag säga, att jag icke kan inse, att här är fråga om någon tyst förmånsrätt. Ty likasom hvar och en vet, att en person har utskylder till den stat, hvari han lefver, likaså vet hvar och en, att man har utskylder till den kommun, man tillhör. Då uppstår den frågan: är det rimligt, att staten, som är den större kommunen, skall ega förmånsrätt till sina medlemmars utskylder till densamma, men deremot den mindre kommunen sakna en sådan med afseende å de utskylder, som till densamma skola utgöras? Svaret synes mig icke vara svårt att afgifva, och missförhållandet framträder ännu tydligare, om man blott besinnar det orimliga i vår kommunallag, som gör det möjligt för en enda person att inom en kommun afgöra, huruvida större eller mindre utskylder till densamma skola utgöras. Bör åtminstone icke kommunen hafva förmånsrätt till den andel af utskylderna, som denne ende person är skyldig att lemna och ensam beslutit, så att det icke må inträffa hvad som hände inom en kommun uti det län, jag tillhör. Der fans ett bolag, som hade ganska mycket att säga uti kommunens angelägenheter och följaktligen äfven vid bestämmandet af utskylderna till densamma. Innan dessa emellertid hunnit erläggas, gjorde bolaget konkurs, och då den andel uti utskylderna, som det hade att lemna och som, om jag icke missminner mig, belöpte sig till omkring 9,000 kronor, utgjorde ungefär hälften af samtliga utskylderna till kommunen, så blef följden den, att dess öfriga medlemmar, som till större delen kanske icke bidragit till beslutet om utskyldernas belopp, måste vidkännas en nära dubbel beskattning emot hvad de skulle under andra förhållanden hafva fått utgifva.

Vidare har man sagt, att genom medgifvande af en sådan förmånsrätt åt kommunen, som är i fråga, skulle gäldenärens andra fordringsegare komma att lida. Ja, mine Herrar, jag frågar då, hvilken-dera bör i främsta rummet förlora på en gäldenär, antingen den, som efter moget ompröfvande inlåtit sig i affärer med honom och bisträckt honom med penningelån eller varor, som det stått honom fritt att lemna eller ej, eller den, hvilken, såsom kommunen, är tvungen att någon tid lemna honom sin kredit för de utskylder, han har att till densamma utgöra? För min del åtminstone kan jag icke se annat, än att den senares intresse bör i första rummet tillgodoses.

Ehuru jag tror, att för denna gång ingenting i saken kan vinnas, vill jag dock säga, att jag för min del ingalunda skulle draga i betänkande att ännu en gång tillfråga vår nådiga regering, om icke den skulle vilja gå in på Riksdagens åsigt. Jag skall emellertid för närvarande inskränka mig till hvad jag nu yttrat och icke framställa något yrkande.

Häruti förenade sig Herr Göransson.

Grefve Sparre: Jag skall nu icke inlåta mig på något vidlyftigare debatterande af denna fråga, synnerligast som jag redan förliden riksdag uttalade mig emot en då i enahanda syfte väckt motion. Jag ber blott att med anledning af hvad ett par talare anmärkt, att här icke skulle vara fråga om någon s. k. "tyst förmånsrätt", få meddela

den upplysningen, att med "tysta" förmånsrätter menar man sådana förmånsrätter, om hvilkas tillvaro och belopp man icke ur tillgängliga offentliga handlingar kan vinna kännedom, och dylika förmånsrätter har man alltid ansett skadliga för fastighetskrediten. Om jag nemligen vill skaffa mig upplysning om, huru stor skuld graverar en egendom, så tager jag hos vederbörande domhufvande ut gravationsbevis och finner der uppgift å alla de skulder, för hvilka egendomen är intecknad. Om man nu skulle medgifva andra förmånsrätter, om hvilka gravationsbeviset icke lemna någon upplysning, så skulle detta utan allt tvifvel verka menligt på fastighetskrediten. Häremot har nu blifvit invändt, att jag äfven kan skaffa mig upplysning om de kommunalutskylder, som vidlåda en fastighet. Nej, mine Herrar, det kan jag icke. Iivem är väl till en början skyldig att meddela mig upplysning derom? Ordföranden i kommunalstämman? Nej, han har ingen förbindelse dertill, och om han äfven vill lemna en sådan uppgift, så har den ej vitsord. Men han kan icke ens uppgifva det med tillförlitlighet. Om t. ex. en kommun tar upp ett större lån för en jernvägsanläggning eller dylikt, så kan det hända, att en inom denna kommun befintlig fastighet deraf graveras i ganska väsentlig grad, men att säga till huru stort belopp är ganska svårt. För en långifvare, som vore villig att lemna ut sina penningar mot inteckning i fastigheten, finnes således ingen möjlighet att i detta afseende förskaffa sig visshet. Det är derföre som man ansett dessa *tysta* förmånsrätter så skadliga, och i alla civiliserade länder har man äfven sökt så mycket som möjligt blifva dem qvitt.

En talare har visserligen sagt, att om krediten skadas af så litet, då är det med den icke mycket bevändt, och sådan kredit kan man gerna vara af med. Men detta håller alldeles icke streck. Ty om, såsom jag nyss nämnde, en kommun tar upp ett jernvägs lån, så kan en liten hemmansdel komma att ansvara för så pass stort belopp, att en långifvare hesiterar att taga en inteckning deri för god. Väl vet jag ganska väl, att det någon gång kan synas hårdt, att icke kommunen åtnjuter förmånsrätt för utskylderna, men i allmänhet är väl kommunen i tillfälle att någorlunda förvissa sig om, huruvida det börjar gå bakut för en person, och kan då passa på och taga ut sin fordran; och i de flesta fall torde förlusten icke behöfva blifva synnerligen känbar.

För min del anser jag emellertid olägenheterna af dessa förmånsrätter så väsentliga och finner de inom Högsta Domstolen uttalade betänkligheter så giltiga, att jag icke kan annat än yrka bifall till Utskottets hemställan.

Herr C. A. Larsson: Skulle man gå in på Herr Thomassons åsigt, vore det detsamma som att låta Riksdagen afsäga sig all delaktighet i lagstiftningen och öfverlemna densamma uteslutande till Högsta Domstolen. Jag undrar dock, om åtminstone Andra Kammarerna är villig att slå in på en sådan väg. För min del åtminstone tror jag icke att det vore helsosamt. Det har ofta händt, att inom Högsta Domstolen tre röster stannat emot fyra, och det har således

*Angående
förmånsrätt
för kommunalutskylder.
(Forts.)*

Angående
förmånsrätt
för kommu-
nalutskylder.
(Forts.)

mången gång varit slumpen, som afgjort frågor, ofta nog vida vigtigare än den förevarande.

Beträffande saken tillåter jag mig fråga, huruvida det kan anses obilligt begärddt, att kommunalutskylder skola utgå med förmånsrätt, då t. ex. en person, som eger eller brukar en större egendom, kan tvärt emot flertalets åsigt vid en kommunalstämma diktera ett beslut om upptagande för kommunens gemensamma räkning af t. ex. ett lån för ett jernvägsbyggnadsföretag, såsom Herr Grefve Sparre yttrade; men när återbetalning kommer i fråga möjligen saknar tillgång att gälda sin andel, hvilken i sådant fall måste betalas af kommunens öfriga medlemmar, äfven om dessa vid beslutets fattande röstat mot lånets upptagande. Är detta rätt och billigt? Och kan det väl vara farligare att bevilja förmånsrätt för kommunalutskylder än att lemna sådan för kronoutskylder? Om den åsigten får göra sig gällande, så förstår jag mig icke längre på hvad som menas med rättvisa. Då Riksdagen förut tvenne särskilda gånger för sin del bifallit framlagda förslag i samma syfte, som i förevarande motion afses, så skulle det se underligt ut, om Riksdagen nu skulle afslå denna motion. Bättre synes mig då att stå kvar vid hvad vi en gång sagt, samt att låta Högsta Domstolen ännu en gång försöka på att lösa denna fråga.

Jag yrkar således bifall till motionen.

Herrar *Magnusson, And. Johansson* och *Lars Andersson* i Wall instämde med Herr C. A. Larsson.

Herr Magnus Jonsson: Jag skulle icke hafva ännu en gång begärt ordet i denna fråga, om jag icke uppkallats dertill af Herr Grefve Sparres yttrande, att det endast var genom att gå till inteckningsprotokoll och gravationsbevis, som man kunde få reda på, huru mycket en egendom vore intecknad. Jag tillåter mig dock hemställa till den ärade talaren, huruvida icke man skulle kunna hos kommunalstämman eller kommunalnämndens ordförande få reda på det utskyldebellopp, för hvilket en egendom häftar till kommunen. Detta bellopp är klart och bestämdt vid årets början; och upplysning derom kan således vid hvilken tid på året som helst erhållas.

Samme talare framhöll vidare svårigheten för en fordringsegare att, i fall en kommun tecknat sig för ett jernvägslån, få reda på, huru mycket detta komme att gravera de särskilda fastigheterna. För min del anser jag den saken vara klar; jag tänker nemligen, om jag förstår lagen rätt, att, om en kommun beslutar sig för att teckna aktier för deltagande i ett jernvägsbyggnadsföretag och kommunen sedermera utverkar Kongl. Maj:ts stadfästelse på ett sådant, vid kommunalstämma fattadt beslut, en hvar fastighet, som finnes inom församlingen, skall häfta för detta lån i förhållande till uppskattade fastighetsvärdet. Om jag häri tar fel, så må det ursäktas mig, men jag tror, att lagen, annorledes tillämpad, skulle kunna leda till hela den ifrågavarande församlingens ruin; om vid tiden för lånets betalande den ene efter den andre af kommunens fastighetsegare gör cession och således de återstående, till antalet möjligen få, få ensamme

dela utgiften, oaktadt hela kommunen varit med om och dragit nytta af jernvägen. Enligt min åsigt bör således, såsom jag förut sagt, om Kongl. Maj:ts meddelat fastställelse å ett beslut, hvarigenom kommunens fastigheter förklarats skola gemensamt deltaga i ett dylikt företag, betalningen utgå ur hvarje kommunens fastighet, naturligtvis dock efter de in-teckningar, som före beslutets fattande i densamma beviljats. Om jag har orätt häri, så må det ursäktas mig, då jag icke är jurist. Jag kan dock icke komma till någon annan tolkning, ty i annat fall kan jag icke se, hvartill det skall tjena att söka och erhålla Kongl. Maj:ts fastställelse på ett sådant beslut.

*Angående
förmånsrätt
för kommu-
nalutskylder.
(Forts.)*

Herr Liss Olof Larsson: För min del kan jag icke annat än yrka bifall till motionen, ehuru jag vet, att detta för tillfället icke tjänar till något, då, enligt hvad jag hört uppgifvas, Första Kammaren redan bifallit Utskottets afstyrkande hemställan. Detta bör dock icke hindra Andra Kammaren att vidhålla sitt förut tvenne gånger fattade beslut, helst de skäl, som Högsta Domstolen nu anført mot antagande af samma förslag och hvilka, jemte Kongl. Maj:ts skrifvelse den 20 Januari innevarande år, i betänkandet åberopats, äro desamma som de, hvilka afgåfvos med anledning af 1878 års riksdagsbeslut, men Kam-maren det oaktadt förlidna år vidblef sitt en gång fattade beslut i frågan. Om man nu afslår motionen, skulle man ju också derigenom erkänna, att man såväl förlidna år som 1878 begick ett misstag, ty alla de skäl, som nu anförts mot förslaget, framlades äfven då; och jag för min del har icke blifvit mera öfvertygad af Högsta Domstolens nu anförda skäl än af dem, som af samma myndighet uttalades år 1878.

Herr Grefve Sparre talade om, huru förhatliga dessa tysta förmånsrätter voro, enär dessa icke voro synliga i de gravationsbevis, som för en egendom utfärdades o. s. v.; men talaren vill väl icke påstå, att i gravationsbeviset stå upptagna kronoutskylder, och de utgöra således en hemmanet vidlådande utgift, hvarom ingen upplysning erhålles i gravationsbeviset. Dessutom finnes en annan, besynnerligt nog tillämpad tyst förmånsrätt, som icke synes i gravationsbeviset, och det är för s. k. odlingslån af staten, hvilkas återbetalning verkställas på det sätt, att det belopp, som årligen skall återbetalas, utdebiteras med kronoutskylderna och redovisas på samma sätt som de. Icke heller dessa lån, för hvilka dock fastigheter häfta, finnas upptagna i gravationsbeviset derom. Litet hvar måste vi väl således medgifva det obil-liga uti att icke äfven medgifva förmånsrätt för kommunalutskylder. Det finnes en mängd kommuner, der ett bolag eller en enskild person eger en sådan röstöfvervigt, att de kunna bestämma utgången af nästan alla frågor. Vanligast äro bolagen synnerligen frikostiga med anslags bestämmande för kommunens räkning, när de äro färdiga att "göra kullerbytta"; och då må det väl vara orimligt att, när bolaget eller den enskilde personen i kraft af sin röstöfvervigt kan tvinga kommu-nens öfriga medlemmar att åtaga sig en utgift, de särskilda medlem-marne, sedan bolaget eller en sådan person gjort konkurs, skola, äfven om de röstat mot utgiften, få betala allt, utan annat tillskott från den som dikterat beslutet, än den lilla utdelning, som kan uppstå i

Angående
förmånsrätt
för kommunalutskylder.
(Forts.)

konkursen, om det ens blir någon. Det är väl ändå, synes mig, någon skilnad emellan kommunen och andra fordringsegare i konkursen. Den enskilde fordringsegaren eger rätt att pröfva den säkerhet, som han kan hafva för utfående af sitt, innan han med annan inlåter sig i affär eller till honom utlånar penningar; men kommunen kan, som sagdt är, mot sin vilja af en enda person med röstöfvervigt tvingas till en utgift; och det kan väl således icke sägas, att man skulle begå någon orättvisa mot öfriga fordringsegare genom antagande af en lag, hvarigenom bestämdes, att äfven kommunalutskylder skulle utgå med förmånsrätt.

Under sådana förhållanden kan jag icke finna någon anledning för denna Kammare att frångå sin två gånger i frågan uttalade åsigt, och yrkar jag således, att Kammaren måtte, med afslag å Utskottets hemställan, bifalla den i ämnet väckta motionen.

I detta anförande instämde Herrar *And. Bengtsson, J. Andersson* i Häckenäs, Friherre *Koskull, P. Larsson* i Fohle och *Johan Andersson* i Lysvik.

Herr Trybom: Lag-Utskottet har grundat sitt utlåtande hufvudsakligen på Högsta Domstolens yttrande med anledning af Riksdagens förut i detta ärende fattade beslut. Högsta Domstolen säger i detta sitt yttrande bland annat, att kommunalutskylderna i allmänhet uppginge till jemförelsevis obetydliga belopp, men förmenade derjemte, att förmånsrätt för dem ändå skulle verka störande på den allmänna krediten. Detta förefaller mig nära nog såsom en motsägelse; snarare synes det mig, som om just derföre, att kommunalutskylderna äro obetydliga, det borde verka temligen litet störande på den allmänna krediten, om den ifrågasatta förmånsrätten för dem medgäfves. Det kan hända — och har hänt — att den största fastighetsegaren inom en kommun gör konkurs. Då nu kommunalutskylderna för hans fastighet icke utgå med förmånsrätt, så blir följden den, att de öfrige medlemmarne inom kommunen gå miste om det betydliga bidrag, som utan tvifvel eljest skolat utgå ur konkursboet. Det är obilligt och hårdt att nödgas bibehålla en lag, som kan tillstädja sådant; och förvånande är det att, sedan Andra Kammaren tvenne gånger samt Riksdagen en gång i sin helhet fattat beslut om införande af förmånsrätt för kommunalutskylder, den ändock icke skall komma till stånd. Högsta Domstolen har måhända ansett sig hafva anført vigtiga skäl för att afstyrka bifall till en sådan lagstiftningsåtgärd, men de äro, åtminstone icke för mig, tillräckligt talande. Det har dessutom varit egentligen endast mot formen, som Högsta Domstolens ledamöter gjort sina anmärkningar. Om således detta förslag till lagstadgande blefve framlagdt i en annan och bättre form, så torde Högsta Domstolens anmärkningar helt och hållet komma att förfalla. Må nu så vara, att Första Kammaren redan fattat sitt beslut i frågan, och att således Andra Kammarens bifall till motionen för denna riksdag icke kan leda till det åsyftade resultatet; jag för min del kan likväl icke annat

än uttala mig till förmån för motionen och yrkar således bifall till densamma.

Angående
förmånsrätt
för kommunalutskylder.
(Forts.)

Herr Otterborg: Jag ber endast få nämna, att jag icke ändrat åsigt sedan sistlidne riksdag, då jag framlade en motion i samma syfte som denna. Jag vill derföre nu endast yrka afslag å Utskottets hemställan och bifall till förevarande motion.

Herr Berg: Då jag icke kan instämma i yrkandet om bifall till den föreliggande motionen, så har jag ansett mig böra derför angifva några skäl.

Man har här hufvudsakligen talat om, att kommunalutskylder för fast egendom borde utgå med förmånsrätt. Jag skulle icke hafva så mycket att invända häremot, om man stannat vid att dessa utskylder skulle utgå med förmånsrätt ur *fastigheten*, men man har derjemte tillagt, att hvad deraf icke gäldades ur fastigheten äfvensom utskylderna till kommunen för inkomst af kapital och arbete skola utgå med förmånsrätt ur den lösa egendomen; och det är detta senare stadgande, som företrädesvis hindrar mig från att bifalla motionen. Det är en allmän olägenhet vid den direkta beskattningen för inkomst, att man i allmänhet temligen godtyckligt måste bestämma inkomstens belopp; och man lär icke kunna förneka obilligheten deraf, att den, som blifvit uppskattad till en inkomst, som visat sig icke sedermera inflyta, i alla fall skall blifva skyldig att betala utskylder för en sådan inkomst. Men ännu mera framstår ogentligheten härutinnan, när personen tvingas att göra konkurs och det sålunda är tydligt ådagalagdt, att han i stället för att hafva haft inkomster, haft förlust och i stället för kapital har skuld. Att under sådana förhållanden likväl säga, att hans utskylder för det kapital, som han antagits ega, och för inkomster, som han icke åtnjuter, skola utgå, kan icke vara med billighet och rättvisa öfverensstämmande; helst, då han icke sjelf kan betala dessa utskylder, hans stackars borgenärer i stället måste för honom betala dem. För min del kan jag icke godkänna en så beskaffad grund för skatters utgörande, att när den, som ingenting har, derför ingenting kan betala, så skola de, som äfven i öfrigt förlora på honom, vara nödgade att göra det i hans ställe. Det är på denna grund jag icke kan bifalla den förevarande motionen.

Herrar *Meijer, von der Lancken* och *Wedberg* förenade sig med Herr Berg.

Grefve Sparre: Herr Talman! Mine Herrar! Jag skall be att med ett par ord få besvara den ärade representanten på dalabänken, hvilken för det första anmärkte att kommunalutskylder, lika väl som kronoutskylderna, kunde utgå med förmånsrätt, emedan man lika litet om det enas som om det andras belopp kunde erhålla någon upplysning. Nej, om kronoutskyldernas belopp kan jag få upplysning ur jorde-

*Angående
förmånsrätt
för kommunalutskylder.
(Forts.)*

boken, ehuru visserligen icke om beviljningen, men det är ju en jembförelsevis obetydlig sak, som ingenting är att tala om.

Vidare har af en talare yttrats, att det ej torde blifva någon *tyst* förmånsrätt för kommunalutskylderna, ty man kan förskaffa sig upplysning från kommunalstämman om huru stora de äro. Men, mine Herrar, om jag går till en bank och begär ett lån mot inteckning i min egendom och för upplysnings vinnande om, huru högt min egendom är graverad, skall hänvisa bankens styrelse till kommunalstämman, som hålles då och då, så kommer denna banks styrelse att svara: "nej, här äro edra papper, vi lemna ej något lån". Om det således för krediten i allmänhet är nyttigt, att realkrediten är stark, och att en jordegare må hafva en utväg att belåna sin egendom, kan det icke vara riktigt att gravera densamma med sådana belopp, som möjligtvis kunna skada denna kredit.

Herr Liss Olof Larsson sade vidare, att förmånsrätt redan vore medgifven staten för sjösänkingslån. Detta är sant; denna förmånsrätt tillkom genom en särskild lag — jag tror det var på 60-talet.— Man ansåg, att vid en sjösänkning jordegaren i allmänhet vinner så mycket såväl i areal som i jordens beskaffenhet, att det omöjliga kunde vara menligt för fastighetskrediten, att räntan på detta lån utginge med förmånsrätt; ty egendomen vunne så mycket i värde, ansåg man, att det mer än väl motsvarade räntan såväl på detta lån som på öfriga inteckningar.

Det är visserligen sant, mine Herrar, att en medlem af en kommun, enligt det nuvarande sättet, skulle kunna få betala något mera, derföre att en annan medlem af kommunen kommit på obestånd, men då beloppet, hvarom kan blifva fråga, skall delas på hela kommunen, blir det för hvar och en en jembförelsevis obetydlig sak; och för den lilla harmen att få betala må vi icke tillåta oss att försvaga en af de viktigaste institutioner inom samhället, nemligen realkrediten. Och det är verkligen mera harm än egentlig skada, ty när dessa kommunalutskylder delas på hela kommunen, blir ju beloppet på hvar och en, såsom jag redan nämnt, icke öfverdrifvet högt.

Herr Ekenman: Herr Talman! Jag skall be att för min del få försöka återföra diskussionen till den formella rigtning, som Lag-Utskottet genom detta betänkande velat gifva åt föreliggande förslag.

När Kongl. Maj:t enligt grundlagen eger absolut veto i lagfrågor, anser jag det vara i allra högsta grad oparlamentariskt eller ogrannlaga att för Kongl. Maj:t å nyo framlägga ett lagförslag af precis lika beskaffenhet som det, hvilket Kongl. Maj:t så nyligen som sistlidna år förklarar sig icke kunna antaga. Nu har en talare här sagt att det dock är nödvändigt, att Andra Kammaren vidhåller sitt en gång fattade beslut, samt att annars den uppfattningen skulle göra sig gällande, att Kammarens åsigter vore vacklande eller hade förändrats sedan i fjor. Jag tror icke, att man genom att bifalla Lag-Utskottets förslag behöfver riskera något sådant, ty Lag-Utskottet har grundat sitt afstyrkande af motionen just på den formella betänklighet, som jag här påpekat. Att för öfrigt fortsätta med att debattera

denna fråga och möjligen votera i densamma — nu i all synnerhet, sedan Första Kammaren beslutit afslag — kan jag ej finna vara annat än att förlora en tid, som nyttigare kunde användas.

Utan att vidare inlåta mig på sjelfva saken, vill jag blott anföra ett yttrande, som här blifvit fäldt, nemligen att dessa kommunalutskylder skulle vara så obetydliga, att verkan af förmånsrätt för dem skulle vara lika med noll. En talare på norrlandsbänken åberopade ju ett exempel derom, att inom en kommun en skattskyldig betalade i kommunalutskylder 9,000 kronor, och det kan man väl icke säga vara någon sådan obetydlighet, att den icke skulle inverka på fastighetskrediten; snarare tvärtom.

För min del åberopar jag emellertid de formella skäl, jag omnämnde i början af mitt anförande, och yrkar på sådan grund bifall till Lag-Utskottets betänkande.

Herr Hammarberg: Ehuru Frågan genom första Kammarens beslut redan kan anses förfallen, skulle jag dock gerna se, om Kam-maren icke denna gång fattade enahanda beslut som förut i denna fråga, hvilket synes mig vara orätt, utan får jag på skäl, som framhållits af Högsta Domstolen och nu under diskussionen af Herr Berg, yrka bifall till Utskottets utlåtande, helst jag icke kan erkänna någon rättighet för *en* fordringsegare, som kanske har bättre råd att förlora än de andre, att få åtnjuta förmånsrätt på den grund här är ifrågasatt. Jag yrkar således bifall till Lag-Utskottets förslag.

Herr J. Andersson i Häckenäs: Jag har förut instämt i Liss Olof Larssons yttrande i denna fråga, men med anledning af Herr Bergs yttrande har jag ansett mig böra begära ordet. Han uttalade den åsigten, att det var en ofantlig orättvisa, om flere fordringsegare i en konkurs skulle förlora på sina fordringar, därför att en kommun hade förmånsrätt för kommunalutskylderna, men jag vill å andra sidan påstå, att, så länge den principen är gällande i våra kommunal-lagar, att en enda person i en kommun kan besluta hvilken utgift som helst tvärtemot de öfrige församlingsboarnes önskan, så länge kvarstår alltid en större orättvisa för den, som blir tvingad till sin fordran, såsom fallet är med kommunen, än för den som sjelfvilligt blifvit fordringsegare. Det är ovilkorligen en orättvisa, som måste upphävas, att en enda person skall kunna i en kommun stipulera hvilken utgift som helst och sedan kunna göra konkurs, utan att af den egendom, för hvilken han talat, då utgiften bestämdes, utgå de bestämda utskylderna. Jag tror att det vore fullt konsekvent, att den person, som stipulerat en utgift i en kommun, också ansvarade med sin egendom för sin andel i utgiften, ty på grund af sin eganderätt till egendomen är det, som han haft större rösträtt och lagt sitt ord i vågskålen. Jag anser också för min del, att Högsta Domstolen har haft ganska klena motiv för sitt afstyrkande. Man kan nemligen knappast hänföra den ifrågasatta förmånsrätten för kommunalutskylder till de *tysta* förmånsrätterna, ty dessa utskylder likasom landstingsmedlen kan man till deras belopp när som helst få reda på

*Angående
förmånsrätt
för kommu-
nalutskylder.
(Forts.)*

Angående
förmånsrätt
för kommunalutskylder.
(Forts.)

i offentliga handlingar, hvaremot så icke var förhållandet med förmynderskapsmedel, hvarför förmånsrätt förr var i lag stadgad före inteckning. Äfven de öfriga skälen förefalla mig mera sökta än verkliga. Jag tror dessutom att det skulle vara inkonsequent af Andra Kammaren att nu bifalla Lag-Utskottets förslag, då Utskottet här afstyrkt ett förslag, som två gånger förut tillvunnit sig betydlig majoritet i Kammaren. Det må vara, att ett annat beslut nu icke leder till något resultat, då Första Kammaren afslagit motionen och bifallit Utskottets förslag, men i alla fall är det icke skäl för Andra Kammaren att frångå sin förut uttalade åsigt i frågan. I annat fall skulle Kammaren försvaga sin ställning för framtiden, då man kanske skulle afstyrka ett liknande förslag, därför att Kammaren nu biträdt ett afstyrkande utlåtande. Jag anhåller fortfarande om bifall till motionen och afslag å Utskottets förslag.

Herr Magnus Jonsson: Jag skulle icke ännu en gång begärt ordet i denna fråga, derest icke den ärade talaren från Venersborg lagt i min mun ord, som jag icke begagnat. Jag sade, att jag trodde, att en fordringsegare kunde vända sig till kommunalstämmans eller kommunalnämndens *ordförande* för att få reda på, huru mycket ungefär en egendom skulle betala i kommunalutskylder, men talaren behagade yttra, att jag hänvisat till de olika *kommunalstämmorna*. Detta har jag aldrig sagt, men liknar talarens sätt att resonera bort andras yttranden. Äfven om dessa en och annan gång äro någorlunda klart uttryckta, tror jag dock, att den ärade talaren borde vänja sig af med detta sätt att citera. Jag ber äfven att få bestrida hans yttrande, att det vore orättvist, i fall en bank såsom långifvare skulle behöfva hos kommunalstämmorna efterhöra de kommunalutskylder, hvarför låntagarens egendom kunde häfta.

Man behöfver icke gå till de olika kommunalstämmorna, utan blott till deras ordförande eller nämndens ordförande, vare sig nu banken eller gäldenären vill göra det; och vill gäldenären hafva ett bevis om utskyldernas belopp, så är det ingenting som hindrar honom att få det, och han kan då få det på grund af lika klara och offentliga handlingar, som vid en laglig inteckning. Vid en inteckning kan man endast få upplysning om, huru stor kapitalskulden är; men det kan också hända att många års räntor å den intecknade skulden äro oguldne, och derigenom kan uppstå en större differens än genom en ordförandes mindre tillförlitliga uppgifter i fråga om kommunalutskylderna.

Jag vill således i likhet med flere af de föregående talarne yrka afslag å Utskottets betänkande och bifall till den i ämnet väckta motionen.

Herr Gumælius: Jag skall blott yttra några få ord. Jag vill med anledning af den hållna diskussionen be att få uttala den meningen — de lärde herrar jurister må säga, hvad de vilja — att det är en alltför besynnerlig logik att kalla dessa lätt till sina ungefärliga belopp beräkneliga utskylder för en *tyst* förmånsrätt efter det ögon-

blick, man skrifer lag om den; och jag vill tillika uttala den meningen, att anser staten sig och anse vi oss å statens vägnar icke hafva råd att afstå ifrån förmånsrätt för kronoutskylder, så må väl medgifvas, att åtskilliga kommuner finnas, som hafva jemförelsevis mindre råd att afstå ifrån sin naturliga rätt att utfå oguldna kommunalutskylder.

*Angående
förmånsrätt
för kommunalutskylder.
(Forts.)*

En af de talare, som här uppträdt för Lag-Utskottets förslag, yttrade, att det gifvits exempel på, att kommunalutskylderna för ett konkursbo — antagligen, om jag fattade hans åsyftning rätt, ett mycket bekant konkursbo på millioner — uppgått till ett så högt belopp som 9,000 kronor, och han ansåg därför, att det kunde vara farligt att medgifva förmånsrätt framför in-teckningar för så stora utskylder. Men den kommun, som i stället för de påräknade 9,000 kronorna nu antagligen fick 45 eller kanske högst 90 kronor och som således måste utdebitera resten på sina öfriga medlemmar, synes mig också vara värd en smula behjertande.

En annan omständighet, som manat mig att yttra mig i denna fråga, är att Lag-Utskottets vice ordförande såsom hufvudskäl för Utskottets afstyrkande af motionen framhållit, att det vore "ogrannlaga" af Riksdagen att fatta ett beslut, som Kongl. Maj:t redan tvenne gånger förklarar sig ej kunna godkänna. En af Utskottets ledamöter har sedermera upprepat detta och tillagt, att det också vore högst "oparlamentariskt" af Riksdagen att vidhålla sin mening. Jag kan icke vara med om en sådan åsigt. Jag hade vid behandlingen af Utskottets näst föregående betänkande ämnat yttra mig om just den sidan af saken, men då jag redan hade tagit Kammarens uppmärksamhet i anspråk vid öfverläggningen om Herr Arnolds första motion, ville jag icke falla besvärlig äfven vid den andra, som han sjelf lät falla. Utskottet yttrade, i sitt Utlåtande N:o 11, att i Riksdagens skrivelse af år 1869 ifrågasattes uti ämnet en bestämmelse af hufvudsakligen samma innehåll som den nu föreslagna. Men då Kongl. Maj:t jemförelsevis så nyligen icke funnit skäl godkänna Riksdagens beslut, föreslog Utskottet, att Riksdagen icke längre skall hålla på sin mening. Alldeles samma tankegång förekommer här, ehuru starkare framhållen. Här säger Utskottet, att då Riksdagen tvenne gånger pröfvat denna sak och tvenne gånger skrivit till Kongl. Maj:t i en viss riktning, men Kongl. Maj:t likväl icke godkänt förslaget, det vore skäl att Riksdagen nu gifve vika. Den åsigten stämmer illa öfverens med ett yttrande, som här om dagen faldes i Första Kammaren under diskussionen om en annan religionsfråga. Det sades, att det vore nästan ohöfligt att nu åter i Andra Kammaren väcka motion i en fråga, der Första Kammaren så nyligen uttalat sin mening. Det är sant, medgaf man, att det förslaget bifölls af Andra Kammaren vid föregående riksdag; men då Första Kammaren hade haft en gifven majoritet emot förslaget, vore det ogrannlaga af Andra Kammaren att hemställa om Första Kammaren nu ändrat mening. Men inom Lag-Utskottet anser man det icke vara ogrannlaga att i den ena frågan efter den andra föreslå hela Riksdagen att afvika från sina förut uttalade motiverade, skrifna och till Kongl. Maj:t framställda meningar. Jag

*Angående
förmånsrätt
för kommu-
nalutskylder.
(Forts.)*

är öfvertygad derom, att, om Andra Kammaren nu godkänner Utskottets afstyrkande hemställan, och sedan nu Första Kammaren med den raskhet, som är så vanlig, när det gäller att afslå lagförslag, bifallit Utskottets afstyrkande, så kommer Lag-Utskottet nästa gång denna fråga väckes att skriva ungefärligen: Förslaget afstyrkes desto hellre som Riksdagen, om den än i forna tider haft den af motionären framhållna åsigten, dock sedermera, vid 1882 års riksmöte, kommit till en mening, som fullkomligt öfverensstämmer med den af Kongl. Maj:t och Högsta Domstolen härutinnan uttalade; och Utskottet är dervid fullkomligt i sin goda rätt, som jag förmodar, att dess vice ordförande, som nu begär ordet, också kommer att vidare utveckla.

Men jag, som icke vill gifva Utskottet anledning till en sålunda starkt motivering nästa gång, yrkar nu afslag å Utskottets förslag och bifall till motionen.

Herr Lars Börjesson: Jag skall be att få yrka afslag på Utskottets betänkande och bifall till motionen. Jag hade först tänkt att endast instämma i Herr Liss Olof Larssons anförande, men då så många instämde med honom, att det icke var lätt för Herr Talmannen att uppfatta alla, afstod jag från att instämma med honom och skall därför be att nu i stället få yttra några ord.

Jag har blifvit uppkallad af ett yttrande, som Herr Ekenman fälde, det nämligen att det var en person, jag tror i Norrland, hvilken gjort konkurs och hvars kommunalutskylder uppgingo till 9,000 kronor.

De anmärkingar, han med anledning deraf gjorde, äro redan till en stor del af en annan talare bemöta, och jag skall därför icke besvara dem, utan endast be att få uttala min åsigt om berörda förhållande. När nämnde person hade så stora kommunalutskylder som 9,000 kronor, hade han naturligtvis äfven stora egendomar, och för dessa hade han ett stort röstetal i kommunens angelägenheter, hvarigenom han också bringat komunen till stora utgifter, t. ex. jernvägsbyggnader och mera dylikt. När han nu kom i konkurs, skulle naturligtvis andra fordringsägare taga ut sitt och kommunen sitt, och när då tillgångarne icke räckte till att gälda kommunens fordran, fingo öfriga medlemmar af kommunen, som vid voteringen om de nämnda stora kommunalutgifterna stannade i minoriteten, betala äfven den del af utgifterna, som belöpte på honom. Herr Ekenman frågade, om det varit rättvist, att detta belopp skolat utgå med förmånsrätt, men jag frågar i min ordning: Är det rättvist, att kommunens öfriga och möjligen fattiga medlemmar skulle betala denna stora summa i stället för cessionanten, som med sitt stora röstetal ådragit kommunen dessa utgifter. Jag skall sluta med hvad jag började, eller att yrka afslag å Utskottets betänkande och bifall till motionen.

Herr Berg: Jag ber att få yttra endast några få ord.

Då jag nyss tog mig friheten anmärka, att jag ansåg det vara obilligt att en persons borgenärer skulle kunna åläggas betala utskylder för ett kapital, som gäldenären genom att göra konkurs visat sig icke ega, eller för inkomster, dem han icke kunde påräkna, har man

deremot invändt, att denne borgenär just kunde hafva varit den, som genom sitt röstetal väsentligast bidragit till beslutet om kommunalutskylderna, och att om hans andel i dessa ej utginge ur hans egen- dom, detta vore en orättvisa, som uppvägde den, jag hade frambållit. Jag kan visserligen icke neka till, att det kan ligga en stor orättvisa deri, att en person genom sitt stora röstetal kan bestämma kommunens rösträtt, och jag är visst icke den, som vill motsätta mig en ändring deri. Men jag vill icke, att *en* orättvisa skall botas med en annan, tt en borgenär skall straffas för det fel hans gäldenär begått, och ännu mindre låta denna omständighet leda dertill, att borgenärerne skola betala gäldenärens utskylder, äfven i de fall då denne kanske aldrig deltagit i något kommunalstämmobeslut. — För min del vidhåller jag således fortfarande, att jag icke kan godkänna ifråga- varande förslag.

*Angående
förmånsrätt
för kommu-
nalutskylder.
(Forts.)*

Dessutom har här yttrats, att, då staten har förmånsrätt för sina utskylder, är det icke mer än billigt, att kommunen också har det för sina. Detta argument anser jag hafva större betydelse, men jag finner detsamma böra leda till ett beslut, motsatt den uppfattning här i all- mänhet uttalats, nemligen dertill att äfven den förmånsrätt staten nu eger för utbekommande af kronoutskylder, grundade på kapital och inkomster, som visat sig icke finnas, borde upphöra. Derjemte före- ställer jag mig, att det finnes ännu ett skäl för att det förslag, som framlagts af motionären, icke bör blifva af Kammaren godkändt, och det är, att de viktiga formella anmärkningar mot Riksdagens förra förslag, som blifvit gjorda af Högsta Domstolen och föranlett detsamma förkastande, icke blifvit uppmärksammade vid det nu föreliggande förslaget. Och dessa anmärkningar, hvilkas befogenhet man ej ens sökt ifrågasätta, synas i och för sig tillräckligt talande för att ej förslaget må kunna oförändradt antagas.

Herr Anders Persson: Huru Lag-Utskottet nästa gång kommer att skrifva sitt beslut, när det öfver en liknande fråga skall afgifva sitt betänkande, derom kan jag naturligtvis icke, såsom talaren på örebro- bänken gjorde, yttra mig, och det torde vara tids nog att tvista der- om, när den frågan föreligger.

Man har här betonat, att Andra Kammarens värdighet skulle lida, om man nu afsloge motionen; man har velat göra denna fråga till en sensationsfråga. Det är icke endast Andra Kammaren, som tvenne gånger förut fattat ett lika beslut, utan det är Riksdagen i sin helhet. Det klander, som således skulle falla på Andra Kammaren, om den nu frånginge detta sitt beslut, drabbade i lika hög grad Medkamma- ren. Hvarför Lag-Utskottets pluralitet denna gång afstyrkt förslaget är endast och uteslutande af den anledning, att regeringen så nyligen som under sista året förklarar sig icke kunna bifalla det förslag, som då framlades, och med hvilket nu föreliggande förslag är allde- les enahanda. Det tyckes Utskottet, som grannlagenheten fordrade, att Riksdagen icke envisades att vidhålla sitt beslut, då Kongl. Maj:t icke funnit nödigt sanktionera detsamma. I sjelfva saken skall jag be att få nämna, att jag alltid hyst den åsigten, som jag flera gånger

*Angående
förmånsrätt
för kommu-
nalutskylder.*
(Forts.)

uttalat, att, då staten, såsom den större kommunen, anser nödvändigt att hafva förmånsrätt för, sina utskylder, den mindre kommunen är fullt ut lika berättigad att erhålla förmånsrätt för sina. Jag är således fullt ense med motionären i sjelfva saken. Men det finnes en annan sak, som gör att förmånsrättsförordningen sannolikt behöfver en rätt grundlig omarbetning. Ingenting kan nemligen efter mitt förmenande vara oegentligare än att, om en arbetare, kanske under loppet af flera månader och möjligen med legdt arbetsfolk, utfört ett arbete, som afser jordens förbättring, och jordegaren, hos hvilken arbetaren härför har en fordran, som i dennes ställning kan uppgå till ganska högt belopp, råkar i konkurs, förmånsrättsförordningen icke tillerkänner denne arbetare, såvidt han nemligen icke är jordegarens tjenare, förmånsrätt för hans fordran, oaktadt arbetet varit uteslutande till fördel för in-teckningsinnehafvarne, enär ju jorden, i följd af detta arbete, vunnit motsvarande tillökning i värde.

Om således Andra Kammaren, vid det förhållandet att Kongl. Maj:t så nyligen pröfvat ett likadant förslag, äfvensom att möjligen personer kunna vara betänkta på att framdeles föreslå förändringar i förmånsrättsförordningen, för denna gång låter motionärens förslag falla, tror jag icke, att Kammaren endast därför kan komma att beskyl-las för att hafva varit inkonsekvent.

På dessa skäl anhåller jag om bifall till Utskottets förslag.

Herr Thomasson: Jag är väsentligen förekommen af Herr Anders Persson och skulle därför nu kunnat helt och hållet afstå från ordet. Deraf torde emellertid Herr Gumælius finna, att jag icke har för afsigt att fullfölja hans tankegång, utan fast hellre att med ett par ord påvisa dess origtighet.

Mig förefaller det nemligen orimligt, att man, såsom Herr Gumælius ansåg, skulle kunna på allvar tro, att Lag-Utskottet komme att begagna ett nu gifvet bifall till detta förslag såsom skäl för att nästa gång afstyrka ett dylikt förslag. Såsom Utskottets betänkande nu är motiveradt, innebär det i min tanke ingenting annat, än att det är onyttigt och ändamålslost att i år återkomma till samma sak. Detta yttrande kan väl icke, för så vidt jag förstår, inverka på Lag-Utskot-tets i framtiden blifvande utlåtande; och säkert är äfven, att det icke kan innebära, att Riksdagen öfvergifvit sin förut uttalade mening, om denna Kammare nu antager Lag-Utskottets förslag.

Jag vidhåller således mitt förra yrkande.

Herr Granlund: Högsta Domstolen, hvilken afstyrkt tvenne af Riksdagen förut gjorda framställningar i samma fråga, som nu förelig-ger, har tydligtvis sett saken från juridiskt-teoretisk synpunkt; men vi, som måste se frågan från den praktiska sidan, kunna icke finna annat än att här väl behöfves en förändring.

Det har många gånger inträffat, att en uppbördsmän, stadsfogde eller fjerdingman, haft tvenne restlängder, en på kronoutskylder och en på kommunalutskylder. Han har kommit till utredningsmän-
nen i en konkurs och sagt: här äro tvenne restlängder, jag anhåller

att utfå båda beloppen med förmånsrätt. Nej, svaras det, kronoutskylderna utgå med förmånsrätt, men icke kommunalutskylderna. Likväl kan det hända, att kommunen af en sådan person, som genom en fingerad inkomst, hvarför han varit taxerad och på grund hvaraf han ådragit det samhälle, hvari han bor, betydliga utgifter, sedermera icke kan få ett öre; ja, det kan till och med hända, att denne skattskyldige, af hvilkens konkursmassa man ej kunnat utfå kommunalutskylderna, sedermera får åtnjuta understöd af kommunen. Det har därför ganska ofta synt mig så mycket mera märkvärdigt, att förmånsrätt skall finnas för kronoutskylderna, men icke för kommunalutskylderna. Här har ju för öfrigt endast fordrats, att företrädesrätt för kommunalutskylder skulle ega rum först näst efter den förmånsrätt, som redan är bestämd för kronoutskylder, och detta må väl anses vara billigt.

Man har här talat om faran af "tysta" förmånsrätter. Det är ett besynnerligt talesätt beträffande särskildt denna sak. Såvidt jag kan finna, kan det väl icke anses såsom en tyst förmånsrätt, att både krono- och kommunalutskylder skola utgå framför andra skulder, då offentliga handlingar lemna upplysning om utskyldernas belopp. Det finnes annars många tysta förmånsrätter, t. ex. om en person, som är förvaltare af allmän kassa, råkar i konkurs, då har denna kassa förmånsrätt i konkursboet, men det är nu tydligen en helt annan sak. Huru man än från praktisk synpunkt betraktar denna sak, förefaller det besynnerligt, att kronoutskylder skola hafva förmånsrätt, men kommunalutskylder deremot icke.

Jag yrkar bifall till motionärens förslag. Ehuru jag vet att detta mitt yrkande icke tjänar något till, har jag dock ansett mig böra tillkännagifva, att jag hör till dem, som anse den föreliggande frågan förtjent af framgång.

Herr Gumælius: Lag-Utskottets ärade vice ordförande kunde icke komma öfverens med mig om, huru Lag-Utskottets betänkande i denna fråga bör rätteligen formuleras, när det nästa gång framkommer; och ehuru jag nog tror, att *han* kommer att hafva större inflytande än jag på den blifvande redigeringen af betänkandet, tillåter jag mig dock vidhålla min uppfattning, att betänkandet under de omständigheter jag nämnde skulle komma att i det närmaste innehålla, hvad jag nyss angaf. Jag stöder denna min uppfattning derpå, att jag sett Lag-Utskottet särdeles i år hafva en stor benägenhet att citera sig sjelf från föregående år. Herrarne torde vid genomseende af Utskottets motivering i föreliggande betänkande finna, att om frågan nu faller äfven i Andra Kammaren, och om hon nästa år åter väckes, samt om Lag Utskottet då vill tillgodogöra sig detta års afstyrkande motivering, så passar det ofantligt väl att insätta ungefär de ord, jag nyss upprepade, och att, om någonting motsvarande icke sättes dit, så kommer något att fattas i Lag-Utskottets motivering, som ju bör vara fullständig.

Grefve Sparre: Jag skall blott tillåta mig anföra ett par ord.

*Angående
förmånsrätt
för kommu-
nalutskylder.
(Forts.)*

Herrarne täcktes observera, att de, som motsatt sig den ifrågasatta förmånsrätten, äro jurister eller med andra ord just de, som hafva erfarenhet om dessa saker. De åter, som påyrkat denna förmånsrätt, äro de, som, om jag så får säga, känt harmen öfver att de kommunalutskylder, som icke af en eller annan betalats, blifvit fördelade på de öfriga medlemmarne i kommunen. Vi, som hafva sett sådana exempel, som den ärade talaren på malmöhuslänsbanken nyss citerade, hålla före, att andra borgenärer finnas, hvilkas behof att utfå sina fordringar måste i samma mån som kommunens erkännas. Är det väl rätt att fränkänna en fattig arbetare, som nedlagt arbete på jordens förbättring, förmånsrätt i konkursboet, för att i stället tillägga kommunen en dylik rätt? Lika ömmande och mer ömmande skäl tala för att vi böra tillerkänna förmånsrätt åt dessa arbetare och de små fordringsegarne än åt kommunen. Ty det rätta är onekligen att vid konkurs alla böra dela, i mån af deras fordringar, tillgångarne. Hvarje förmånsrätt är en orättvisa. Vilja Herrarne åter taga bort förmånsrätt äfven för kronoutskylder, nåväl; derom vill jag vara med. Men den omständigheten måste vi besinna, att, då vi tillägga en fordrings-egare förmånsrätt framför andra, vi begå en orättvisa mot alla andra delegare i boet, som hafva lika rätt och kanske mera ömmande an språk än kommunen.

Herr J. Larsson i Blekan: Jag för min del anser mest öfverensstämmande med sanning och rättvisa, att de kommunalutskylder, som tillkommit på grund af fastighetsfyrk, skola utgå med förmånsrätt i fastigheten. Fastigheten har sitt bestämda värde och är, när konkursen inträffar, belastad med skulder till visst belopp till kommunen såväl som till andra fordringsegare. Jag anser sålunda det vara fullkomligt rättvist och konsekvent, att det belopp af kommunalutskylderna, som tillkommit efter åsättning af fastighetsbelopp, utgår från fastigheten, hvaremot det belopp af samma utskylder, som utgår för inkomst af kapital eller arbete, icke bör hafva förmånsrätt, då man vet, att uppskattade inkomsten vanligen icke öfverensstämmer med den verkliga.

Jag vågar därför, med yrkande om afslag på Utskottets hemställan, begära proposition på den framställning, att det belopp af kommunalutskylderna, som tillkommit genom fastighetsfyrk, skall med förmånsrätt ur fastigheten utgå.

Herr O. Jonsson: Jag har begärt ordet med anledning af en sats, som nyss framkastades och som jag icke anser böra lemnas obesvarad. Man har nemligen anført såsom ett exempel, att en arbetare, som, när arbetsgifvaren råkat i konkurs, icke utfått sin fordran, kommer i en mycket ogynsam ställning, enär han icke tillerkännes någon förmånsrätt för sin fordran. Det låter i teorien mycket riktigt och anslående, men icke så i praktiken. En arbetare har ju, allt efter som arbetet avancerar, rätt att taga ut sin fordran, men så är icke förhållandet med kommunalutskylder. Dessa beslutas det ena

året, men utgå icke förr än året derefter, och det öfverensstämmer icke med rättvisa, att, under det kronoutskylder ega förmånsrätt, kommunalutskylder ej hafva någon sådan.

*Angående
förmånsrätt
för kommu-
nalutskylder.
(Forts.)*

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad, gaf Herr Tal-
mannen propositioner i öfverensstämmelse med de gjorda yrkandena;
och blef, med afslag å Utskottets hemställan, den förevarande motionen
af Kammaren bifallen.

Kammarens ledamöter åtskildes klockan $\frac{1}{4}$ e. m.

In fidem

H. A. Kolmodin.
